

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tomáš Trojan

Pojistný zájem v pojistné smlouvě

Diplomová práce

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Pojistný zájem v pojistné smlouvě vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 27. 3. 2019

.....

Tomáš Trojan

Tímto by rád poděkoval doc. JUDr. Milanu Hulmákovi, Ph.D., za připomínky a podněty, které mi pomohly při zpracování této práce. Dále bych rád poděkoval také mé rodině a přátelům za podporu během psaní práce a vůbec za podporu během celého studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1 Vznik a vývoj pojistného zájmu	8
1.1 Definice a vývoj institutu pojistného zájmu	9
1.1.1 Pojistný zájem v pojištění škodovém	10
1.1.2 Pojistný zájem v životním pojištění	11
1.2 Pojistný zájem v kontinentální Evropě	12
1.2.1 Vývoj úpravy a definičních znaků od roku 1917 na českém území	14
1.2.2 Zákon z roku 2004	17
1.2.3 Úprava pojistného zájmu v NOZ	19
2 Nutnost různých přístupů v jednotlivých typech pojištění dle NOZ a otázka u koho musí pojistný zájem existovat	20
2.1 Důsledky § 2762 pro pojistný zájem v jednotlivých typech pojištění dle NOZ	20
2.1.1 Pojistný zájem v obnosovém pojištění	21
2.1.2 Shrnutí zásad a přístupu k pojistnému zájmu ve škodovém pojištění	23
2.1.3 Vztah § 2762 a § 2761 a otázka pojistného zájmu v dalších typech pojištění	24
2.2 U koho je důležité sledovat existenci?	25
3 Problematické otázky a případy dneška	27
3.1 Vztah úpravy pojistného zájmu a § 2767	27
3.2 Investiční životní pojištění	29
3.3 Pojištění sázky a hry	32
3.4 Jiné závazky bez nutnosti pojistného zájmu	34
4 Důsledky neexistence pojistného zájmu	38
4.1 Neplatnost pojistné smlouvy dle § 2764	38
4.1.1 Prvotní časový okamžik, kdy je pojistný zájem již nutný	38
4.1.2 Stanovení neplatnosti	41
4.2 Zánik pojištění dle § 2765	43
Závěr	45
Seznam použitých zdrojů	48
Monografie, sborníky, komentáře	48
Kvalifikační práce	50
Odborné časopisy	50
Právní předpisy	50
Judikatura a další rozhodnutí	51
Internetové zdroje	51
Filmy	52
Abstrakt	53
Abstract	53
Seznam klíčových slov	54
List of keywords	54

Seznam použitých zkratk

NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
NS	Nejvyšší soud (jak Československa, tak i následně České republiky)
ÚS	Ústavní soud České republiky
ČR	Česká republika
USA	Spojené státy americké
VVG	Gesetz über den Versicherungsvertrag, německý zákon o pojistné smlouvě ze dne 23. 11. 2007, ve znění pozdějších předpisů.
ČSR	Československá republika
CDS	Credit default swap
PPI	Policy is proof of interest
FA	Finanční arbitr (používání zkratky při citování rozhodnutí)
Zákon z roku 1917	zákon ze dne 23. prosince 1917, z. ř. č. 501, o pojišťovací smlouvě.
Zákon z roku 1934	zákon č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě.
Zákon z roku 2004	zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění zákona č. 99/2013 Sb.
Zákon o distribuci pojištění	zákon č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění

Úvod

V americkém filmu z roku 1944 *Pojistka smrti*¹ je nastíněn příběh ženy, která již není šťastná se svým manželem, nemůže ho ale opustit, protože je na něm finančně závislá. Proto se jednoho dne rozhodne, že ho nechá zabít. Ještě předtím však nechá uzavřít životní pojištění, díky kterému vyinkasuje nemalou částku v případě manželovy smrti. Je v pořádku, že manželka nechá takovýmto způsobem pojistit život manžela? Má poté právo na pojistné plnění? Nebo jiný případ. Manželé se rozhodnou uzavřít pojistnou smlouvu. Na základě této smlouvy jeden z nich vyinkasuje určitou částku v případě smrti manžela druhého. Poté se rozvedou, nemají k sobě žádný vztah, nicméně pojistné je nadále plněno. Když manžel, na jehož život bylo pojištění uzavřeno, zemře, druhý manžel se domáhá pojistného plnění, má na něj vůbec nárok? Vždyť s bývalým manželem neměl již nic společného, jeho smrt se ho žádným způsobem nedotkla. Je vůbec za těchto okolností představitelné, aby se kdokoliv nechal pojistit před čímkoliv, před smrtí cizího člověka, před zničením majetku souseda? K čemu by asi uzavírání těchto smluv následně vedlo?

Na tyto otázky by měl přinášet odpověď institut pojistného zájmu, který opět začíná být v české odborné veřejnosti diskutovaným tématem, a to především rozšířením jeho důležitosti v NOZ a také v poslední době v souvislosti s rozhodováním finančního arbitra.²

Tato práce si dává za cíl definovat pojistný zájem v dnešní právní úpravě, a to především za pomoci srovnání vývoje chápání pojistného zájmu v zemích common law, kde byla otázka pojistného zájmu detailně rozebrána především britskou komisí při přípravě zákona o pojistné smlouvě, v kontinentální Evropě a v návaznosti na to i pomocí nejstarších zákonů o pojistné smlouvě na českém území. Zde byl institut pojistného zájmu doktrinálně velmi propracovaný, především v díle Herman-Otavského, ze kterého bude v této části vycházeno nejvíce.

Toto srovnání by mělo napomoci k definování pojistného zájmu v NOZ a k řešení možných aplikačních problémů. V kontextu současné právní úpravy pojistného zájmu je nutné za relevantní počítat veškerou komentářovou literaturu, která vychází především ze samotné úpravy a je zde využíván hlavně gramatický a systematický výklad. Pojistným zájmem se dále nejvíce zabývali ve svých člancích Šimek a Kubáň, kteří naopak využívali zahraniční a historické zdroje a pokoušeli se předně definovat tento institut bez přenesení jejich závěrů na dnešní právní úpravu.

Nejdůležitějšími body této práce proto bude samotná aplikace obecných závěrů o pojistném zájmu na jednotlivá ustanovení NOZ. Jako jedno z nejdůležitějších ustanovení se v této souvislosti zdá § 2762 NOZ, který jednak stanovuje, v jakých případech existuje pojistný zájem a dále vytváří vyvratitelné domněnky, kdy může pojistník zájem mít. Tento bod bude důležitým především

---

¹ *Pojistka smrti* [Double indemnity] [film]. Režie Billy WILDER. USA. Paramount Pictures. 1944.

² Nález Finančního arbitra ze dne 4. 1. 2016, evid. zn. FA/15/2016 a Rozhodnutí o námitkách ze dne 24. 1. 2018, č. j. FA/SR/ZP/211/2014-3.

z pohledu rozdělení pojistného zájmu v obnosovém a škodovém pojištění a v této souvislosti se také nabízí otázka, zda je možné nadále považovat pojistný zájem jednoznačně za pouze majetkovou potřebu. Další zásadní otázka, kterou je v souvislosti s aplikací § 2762 třeba se zabývat, zní, u koho je nutné, aby existoval pojistný zájem.

V rámci § 2762 bych se tak v této práci zaměřil na vyřešení těchto výzkumných otázek:

„Je možné aplikovat pojistný zájem na všechny typy pojištění? Popřípadě jak postupovat při aplikaci pojistného zájmu v obnosovém pojištění?“

„Je nutná existence pojistného zájmu u pojistníka, nebo postačuje u jiných osob?“

Jak již bylo naznačeno, v současné době začíná být problematika pojistného zájmu více diskutovaná a to i proto, že vznikají problémy v jednotlivých případech a řeší se, zda v dané pojistné smlouvě zájem existuje. Cílem v tomto bodě tak bude zanalyzovat jednotlivé problémy a posoudit akceptovatelnost různých závěrů z pohledu pojistného zájmu.

Neposlední problematickou otázkou, která ještě tolik řešena nebyla, je § 2767 respektive pojištění cizího pojistného nebezpečí a jeho vztah k pojistnému zájmu. Jako zásadní otázka se jeví, zda jsou zde stanoveny další podmínky pro pojištění cizí hodnoty pojistného zájmu (majetek, život atd.) nebo se tento institut má vztahovat k jiným případům a situacím, popřípadě jak má být toto ustanovení správně aplikováno. V rámci tohoto bodu bych se tak rád zaměřil na vyřešení výzkumné otázky: *„Má být pojištění cizího pojistného nebezpečí dle § 2767 chápáno pouze jako další podmínky, které je nutné splnit při pojištění cizího majetku, života, či jiné hodnoty? Popřípadě jak jinak tento vztah řešit?“*

Veškeré otázky týkající se pojistného zájmu je důležité zkoumat především z důvodu fatálních následků jeho neexistence v pojistné smlouvě. NOZ totiž pro takovéto případy stanovuje neplatnost smlouvy respektive zánik pojištění. V této souvislosti tak bude důležité zkoumat, v jakých konkrétních chvílích je nutné, aby pojistný zájem existoval, a jaké jsou případné následky neexistence v těchto okamžicích. Výzkumná otázka zde tedy zní:

„Ve kterém časovém okamžiku je již nutné mít pojistný zájem pro posouzení platnosti?“

V této souvislosti je taktéž nutné se ptát, jak přistupovat ke složce vědění o neexistenci pojistného zájmu subjekty pojistné smlouvy.

V souvislosti s pojistným zájmem a stanovením neplatnosti v případě jeho neexistence je taktéž nutné zabývat se výzkumnou otázkou: *„Je možné, a po případě jakým způsobem, závěr o neplatnosti korigovat ve prospěch výkladu zachovávajícím platnost?“*

1 Vznik a vývoj pojistného zájmu

Vůbec první pojistná smlouva byla uzavřena ve 14. století³ a byla spojena s velkým rozmachem námořního pojištění. V následné době se pojišťovnictví, a to nejen námořní, rozvíjelo především v Anglii, kde vznikaly například i první soukromé pojišťovny. To se také odrazilo na tehdejší právní úpravě a regulaci.

V souvislosti s vývojem pojistné smlouvy doházelo k závažným problémům. V 18. století bylo běžné používat námořní nebo životní pojištění ke gamblingu (ve smyslu hazardní hry)⁴ a sázení.⁵ Docházelo tedy stále častěji k uzavření pojistné smlouvy, v níž se pojistník pojistil například proti následkům ztroskotání lodí nebo smrti člověka, ačkoliv k těmto entitám neměl absolutně žádný vztah. Zejména námořní pojištění stálo v této době na zásadě PPI, tedy prakticky nebylo nutné dokazovat vztah pojistníka k předmětu pojištění.⁶ Vzhledem k tomu, že právě v Anglii docházelo ke stále větší neakceptovatelnosti tohoto stavu, a to především z řad vyšších vrstev společnosti⁷ a soudy ponechávaly definici pojištění stále takto širokou, došlo v roce 1745 k vydání *The Marine Insurance Act 1745*, v němž byla poprvé stanovena povinnost pojistného zájmu při uzavření pojistné smlouvy, tato povinnost se ovšem týkala pouze námořního pojištění. Tento krok byl odůvodněn především stále se zvyšujícím počtem lodí a zboží, které byly podvodně ukradeny nebo zničeny, jak plyne z preambule tohoto zákona. Tímto tak byla překonána zásada PPI a nadále tedy nebylo možno v námořním pojištění uzavírat pojistné smlouvy bez pojistného zájmu, které by tak byly neplatné.⁸ V roce 1788 byl vydán další zákon,⁹ kterým byla v souvislosti s pojistným zájmem v námořním pojištění stanovena povinnost jmenovat v pojistné smlouvě ty, kteří mají zájem na pojištění, a to z důvodu jednodušší kontroly existence pojistného zájmu.¹⁰ Vydáním *The Marine Insurance Act 1906* se námořní pojištění dočkalo celkové kodifikace, která taktéž ve své čtvrté části stanovovala, že veškeré pojištění sázky a gambling jsou neplatné.

Z velmi podobných důvodů byla nutnost pojistného zájmu při uzavření pojistné smlouvy rozšířena i na pojištění životní a to zákonem z roku 1774.¹¹ Před touto dobou totiž docházelo k nekontrolovanému uzavírání pojistných smluv na číkoliv život.¹² Sázel se jak na osoby veřejně

³ MESRŠMÍD, Jaroslav. Stroj času: první dochovaná pojistná smlouva. *Pojistný obzor*, 2015, roč. 92, č. 2, s. 33.

⁴ RAJCHL, Jiří a kol. *Právní aspekty hazardních her*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. s. 29.

⁵ LAW COMMISSION. *Insurance Contract Law: Post Contract Duties and other Issues*. London: The Stationery Office, 2011. s. 104-107.

⁶ Slovní spojení „předmět pojištění“ bude v této práci používáno ve smyslu pojišťované hodnoty v pojistné smlouvě (život, majetek, odpovědnost), i když je později rozebíráno i možné jiné pojetí tohoto termínu.

⁷ Často se tímto zvyšovalo nebezpečí pro jejich majetek.

⁸ LAW COMMISSION: *Insurance Contract Law: Post Contract...*, s. 103-104.

⁹ *The Marine Insurance Act 1788*

¹⁰ *The Life Assurance Act 1774*

¹¹ Tamtéž.

¹² Správněji bychom řekli „sázení“ na smrt, jelikož pojistník vyinkasoval pojistnou částku v případě smrti osoby, např. v nějakém časovém úseku, ačkoliv na životě této osoby neměl žádný osobní majetkový prospěch.

známé, vůbec nejpojištěvanější osobou se ocitl anglický Sir Robert Walpole během Jakobitského povstání, tak i například osoby příbuzensky vzdálené a další. Situace eskalovalo pravidelným zveřejňováním seznamu veřejně známých lidí a jejich šance na přežití, se stanoveným kurzem pojistného, který se mohl často měnit, a to i v souvislosti s životním vývojem dané osoby, např. šance Sira George II., že přežije bitvu u Dettingenu byla stanovena na 25 %.¹³ Na tyto aktivity bylo stále více pohlíženo jako na nemorální činy,¹⁴ které vedou k ohrožení lidí, na jejichž životy bylo sázeno, a proto byla zákonem z roku 1774 stanovena povinnost mít v případě uzavření životního pojištění pojistný zájem na životě této osoby. Tento zákon stanovoval stejně jako zákon z roku 1745 pojistnou smlouvu bez tohoto zájmu za neplatnou, zároveň bylo vždy nutné uvést jména lidí, kteří mají pojistný zájem již v pojistné smlouvě. Zjednodušeně by se tedy dalo říci, že před těmito zákony zahrnoval pojem pojištění či pojistná smlouva jak pojištění, jak ho známé dnes, tak také smluvní typy jako hra, sázka a veškerý gambling. Vzhledem k tomu, že v této době bylo sázení považováno za něco apriori nepřijatelného a to z výše zmíněných důvodů, došlo k vytvoření pojistného zájmu, který byl jakýmsi dělítkem mezi pojištěním a gamblingem.

Výše popsané potírání gamblingu vyvrcholilo roku 1845, když byl vydán *The Gaming Act 1845*, na jehož základě bylo stanoveno, že veškeré tzv. sázkové a gamblingové pojištění jsou neplatné a soudně nevymahatelné.¹⁵ Tento zákon z roku 1845 byl zcela zásadní pro druh pojištění, který bychom mohli zjednodušeně nazvat jako pojištění odpovědnosti za škodu, respektive pojištění škodové a to z toho důvodu, že do této doby byla stanovena nutnost pojistného zájmu pouze v pojištění životním a pojištění námořním. Zákonem z roku 1845 tak bylo definitivně rozděleno pojištění, jehož definičním znakem byl pojistný zájem, a sázka a gambling, které bylo postaveno mimo zákon.¹⁶

1.1 Definice a vývoj institutu pojistného zájmu

Definiční znaky a pojmání institutu se lišilo podle jednotlivých druhů pojištění. Kromě námořního pojištění nikdy nedošlo k definici pojistného zájmu předpisem, ale vždy zůstalo na judikatuře a doktríně.¹⁷

Definici pojistného zájmu stanovil v námořním pojištění *The Marine Insurance Act 1906* jako nějaký zájem osoby na námořní výpravě, ke které má nějaký právní nebo spravedlivý vztah, ze kterého může mít zisk, případně utrpět ztrátu v případě její ztráty nebo poškození, anebo v rámci

---

¹³ CLARK, Geoffrey. *Betting on Lives: The Culture of Life Insurance in England 1695 – 1775*. Manchester: Manchester University Press, 1999. s. 49-50.

¹⁴ STEMPEL, Jeffrey a kol.: *Principles of Insurance Law*. 4. vydání. New York: LexisNexis, 2012. s. 373-377.

¹⁵ LAW COMMISSION: *Insurance Contract Law. Post Contract...*, s. 106-108.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ LAW COMMISSION. *Insurance Contract Law. Post Contract...*, s. 112.

ní riskuje majetek. Ačkoliv tato definice není perfektní, v rámci námořního pojištění je dodnes účinná a je dlouhodobě vykládána široce, především termíny „*právní nebo spravedlivý důvod*“¹⁸

1.1.1 Pojistný zájem v pojištění škodovém

Jak již bylo řečeno, definice pojistného zájmu ve většině odvětvích pojištění byla ponechána na soudech, první a také velmi významnou se stala definice z roku 1806.¹⁹ Kauza *Lucena vs. Craufurd* se týkala lodí, které měly být dopraveny do námořního přístavu, to měla zajistit rada komisařů, kterou jmenoval král, ta nechala také lodě pojistit. Dle závěrů rozhodnutí by byl požadavek pojistného zájmu splněn, pokud by měl pojistník vlastnické právo nebo jiné právo k majetku odvoditelné ze smlouvy a které může být ztraceno v případě určité události.²⁰ Tímto tak byl položen základ hlavního proudu pojmání pojistného zájmu v Anglii, tedy tzv. *legal interest*, podle něhož bylo rozhodující především to, zda pojištěný měl k věci nějaký právní vztah.

V tomto rozhodnutí však byl vysloven i „*disentní názor*“, dle kterého byl stanoven test existence pojistného zájmu poněkud odlišně. Dle něj záleželo, zda měl pojištěný prospěch z existence věci a existoval u něj zájem chránit se před jejím zničením. Pro tento test tedy nebyl důležitý právní vztah pojištěného k předmětu pojištění, důležité bylo především faktické očekávání výhod v případě zachování věci a ztráty v případě zničení, toto očekávání mělo být hodnoceno „*běžným a pravděpodobným chodem věci*“.²¹ Bylo samozřejmé, že nikdo nemohl předpovídat veškeré situace, které by se mohly stát a zda by pojištěnému skutečně nějaký zisk vznikl nebýt pojistné události, proto se pracovalo s termínem „*morální jistota*“, jenž měla být jakousi materiální obranou proti spekulativnímu zneužívání.²²

Pro takto naznačený test se vžilo označení *Factual expectancy*, tento pohled na definování pojistného zájmu byl v Anglii a je do dnes minoritní, přesto byl soudy často citován i v jiných zemích common law²³ a především v kontinentálním pojetí pojistného zájmu.²⁴ Nicméně v Anglii se pro chápání pojistného zájmu stala hlavní zásadou *legal interest*, pro kterou tedy bylo důležité, že pojištěný měl k předmětu pojištění nějaký právní vztah, majetkový vztah vyplývající z práva popřípadě spravedlivý důvod.

¹⁸ *Feasey vs. Sun Life Assurance Company of Canada* [2003] EWCA Civ 885

¹⁹ *Lucena vs. Craufurd* (1806) 2 Bos & PNR 269

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² LAW COMMISSION: *Insurance Contract Law. Post Contract ...*, s. 112-113.

²³ JERRY, H. Robert, RICHMOND, R. Douglas. *Understanding Insurance Law*. 5. vydání. New York: LexisNexis. 2012. s. 272 – 280.

²⁴ Rozhodnutí NS ze dne 19. září 1931, sp. zn. Rv I 1232/30 (Vážný č. 11010)

1.1.2 Pojistný zájem v životním pojištění

Pokud jde o pojistný zájem v pojištění životním, byla a je anglická doktrína ještě mnohem striktnější než v případě pojištění majetkovém. Postupem času byly vytvořeny 3 skupiny případů, v kterých lze pojistný zájem shledat, *a contrario* v jiných případech tak pojistný zájem neexistuje.²⁵

Jako první skupinu případů, kdy anglická doktrína dovozuje existenci pojistného zájmu, bychom mohli nazvat jako *přirozený vztah* pojištěného k předmětu pojištění. Jde typicky o případy, kdy pojistník uzavírá pojistnou smlouvu na svůj život, na život manžela, či manželky. V těchto případech je pojistný zájem dán bez dalšího a není třeba zkoumat jiné další podmínky.²⁶ V této kategorii není důležitá hodnota zájmu a pojistník může uzavřít pojištění na libovolnou částku.²⁷ Zajímavostí je, že tato skupina nezahrnuje automaticky též pojistný zájem při pojištění dítěte rodiči (*Halford v Kymer* 10 B. and C., 722. (1831.)), anebo naopak pojištění rodičů dítětem (*Harse v Pearl Life Assurance Co Ltd* 1904 1kb 558).

V druhé kategorii je pak pro dovození existence pojistného zájmu důležité, aby existoval nějaký zájem, který je schopný reálného peněžního ocenění a tento zájem vychází ze závazku, který je uznaný právem. Mezi typické příklady patří pojištění života dlužníka věřitelem, pojištění života zaměstnance zaměstnavatelem (*Hebden vs. West* (1863) 3 B&S 579) a podobně.²⁸ Pro tuto kategorii je tedy nutné, aby existoval právem uznatelný vztah mezi pojistníkem a tím, jehož život se pojišťuje a na jehož základě bude seznatelný nějaký ekonomický zájem pojistníka na tom daném konkrétním životě, ocenitelný penězi v době uzavření smlouvy a tento právní vztah nebude pouhým dobrovolným slibem vůči pojistníkovi.²⁹ Je velmi důležité dodat, že v těchto případech pojištění se mohl pojistník zajistit jen co do výše například pohledávky, kterou za pojištěnou osobou měl, respektive zaměstnavatel pouze do výše odměny, kterou by zaměstnanci poskytl během výpovědní doby. Tyto závěry jsou mimo jiné kritizované pro fixnost těchto hodnot, jelikož zde nelze zahrnout ani případné úroky. Přesto je však zjevné, že pojistník se mohl zajistit pro případ smrti osoby jen do výše škody, kterou by mu způsobila jeho smrt, tato suma byla kapitalizována ke dni uzavření pojistné smlouvy a byla stanovena jako pojistná částka. Důležité je podotknout, že pojistný zájem vyjádřený touto částkou byl důležitý pouze ke dni uzavření smlouvy, poté již jeho existence neměla žádnou relevanci.³⁰ Odlišný, méně striktní přístup ke stanovení pojistné částky při životním

---

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ LAW COMMISSION. *Insurance Contract Law Issues Paper 4 Insurable Interest*. [online]. Scotlawcom.gov.uk, 14. 1. 2008. [cit. 18. 10. 2018]. Dostupné na: https://www.scotlawcom.gov.uk/files/1812/7981/4030/cpinsurance_issue4.pdf.

²⁸ Například v *Hebden vs. West* soud došel k názoru, že v případě kdy zaměstnavatel půjčil zaměstnanci určitou částku, s tím že ji nemusel splatit po dobu jeho výkonu práce u zaměstnavatele, nebyl dán pojistný zájem z toho důvodu, že nešlo o závazek uznatelný právem, ale o jakousi úsluhu.

²⁹ Local Government Act 1972

³⁰ LAW COMMISSION. *Insurance Contract Law Issues Paper 4...*, s. 57-58.

pojištění, jenž není na základě příbuzenství, je zvolen například v USA, kde postačí přiměřené očekávání prospěchu. Tedy postačí proporcionální hodnotově vyjádřeného prospěchu trváním života nebo nepospěchu jeho zánikem. Pokud by částka byla stanovena značně neproporcionálně, byla by smlouva neplatná pro nedostatek pojistného zájmu.³¹ (Rubenstein vs. Mutual Life Insurance Co. of New York 584 F. Supp. 272 (E.D. La. 1984))

Poslední kategorii tvoří případy, které jsou výslovně upravené právními předpisy, tedy je stanoveno v konkrétních případech vztahů, kde pojistný zájem je. Typicky jde o pojistný zájem nějakého sboru pojistit život jeho člena.³²

1.2 Pojistný zájem v kontinentální Evropě

Doktrína pojistného zájmu se zde vyvíjela poněkud odlišným směrem než právě v common law. Předně je nutné znovu potvrdit, že i zde byl institut pojistného zájmu vyvinut jako dělítko mezi pojištěním a gamblingem, když před tím mezi nimi nebylo rozlišováno.³³

Důležitým definičním znakem bylo a je ve většině evropských zemích, že pojistný zájem je spojován především se škodovým pojištěním (k tomu blíže dále).³⁴ To platí především pro německou úpravu, a to z důvodu že právě pojistný zájem je zde jakýmsi vyjádřením pojistné hodnoty,³⁵ tedy potencionální škody pojistníka v případě škodné události (blíže viz dále). Nicméně v některých jiných evropských zemích se pojistný zájem vztahuje i k pojištění obnosovému,³⁶ což navazuje na úpravu pojistného zájmu v zemích common law a problémem vyjádření pojistného zájmu k pojistné částce v tomto pojištění. Tento problém bývá často řešen tím, že pokud dá ten, jehož život je pojišťován souhlas k pojištění, je pojistný zájem prokázán a není důležité vyčíslení konkrétního zájmu.³⁷ Ačkoliv například právě v Německu pojistný zájem není relevantní právě v životním pojištění, tak v případě že je uzavřeno pojištění na život jiné osoby a pojistná částka přesahuje pouhé výdaje na pohřeb, je nutné souhlasu pojištěné osoby.³⁸

V kontinentálních úpravách naopak došlo k význačnému rozpracování pojistného zájmu ve škodovém pojištění.³⁹ Například v Německu je rozdělováno škodové pojištění především na pojištění aktiv (aktivenversicherung), tedy čisté pojištění hodnoty zájmu která je pak vyjádřena

---

³¹ STEMPEL: *Principles of Insurance...*, s. 373-377.

³² Tamtéž.

³³ SCHELE, Karel, HRADEC, Milan. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2006. s. 32.

³⁴ DEUTSCH, Erwin. IVERSEN, Thore. *Versicherungsvertragsrecht*. 7. vydání, Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 2015. s. 155-159.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ FUHRER, Stephen. Vom Gegenstand der Versicherung. In FUHRER, Stephen (ed). *Schweizerische Gesellschaft für Haftpflicht- und Versicherungsrecht. Festschrift zum fünfzigjährigen Bestehen*. Zürich: Schulthess Verlag. 2010, s. 137-138

³⁷ Tamtéž.

³⁸ WOLFF, Robert. *Die Lebensversicherung: Grundlagen und Praxis*. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 2016. s. 265-267.

³⁹ Zásadní rozpracování zásady factual expectancy

vzniklou škodou. Pouze v tomto pojištění lze dovodit pojistnou hodnotu a tedy i pojistný zájem. Naproti tomu existuje pojištění pro případ vzniklých pasiv (*passivenversicherung*),⁴⁰ které ale vyjádřit hodnotou nelze, jelikož dluhy mohou pojištěnému neomezeně narůstat a samotné plnění může být neomezené respektive omezené limitem pojistného plnění.⁴¹

V této souvislosti je nutné zmínit přístup německé doktríny k termínu předmět pojištění. Obecně se rozlišuje mezi dvěma přístupy k otázce, co je předmětem pojištění.⁴² Starší přístup shledává předmětem pojištění samotnou věc, která je při škodovém pojištění chráněna pro případ pojistné události.⁴³ Druhý přístup shledává jako předmět právě pojistný zájem, který zachycuje samotnou potřebu nositele pojistného zájmu být chráněn,⁴⁴ která nemusí být nutně vyjádřena samotnou ekonomickou hodnotou věci. Ve většině evropských zemích převládá názor, že tam kde je možné shledat pojistný zájem, což vzhledem k jeho pojmání například v Německu je omezeno právě škodovým pojištěním pro případ pojištění aktiv, je nutné předmětem pojištění chápat samotný pojistný zájem,⁴⁵ čímž může lépe dojít k přesnému vymezení obsahu konkrétní pojistné smlouvy. Na to pak taktéž navazuje závěr, že ve výše popsaném typu pojištění se samotným pojištěným stává nositel pojistného zájmu. Nikoliv nutně např. vlastník věci.⁴⁶

Velmi důležitou otázkou je, zda můžeme zahrnout do pojistné hodnoty, respektive zda se pojistný zájem vztahuje i na věci, které jsou zahrnuty v nějakém širším celku a které nemusí nutně patřit pojistníkovi. Například pojistník uzavře pojištění domácnosti, ve které se nachází vypůjčené věci, v těchto případech by mohlo ke krytí těchto věcí docházet prostřednictvím nějakého pojištění odpovědnosti. Stejně tak výše popsaný příklad spoluvlastnických podílů, pokud spoluvlastník pojistí celou věc, vztahuje se pojištění pouze na jeho zájem, tedy na určený podíl? V Německu se s tímto dokáží vyrovnat pojištěním na cizí účet,⁴⁷ což je institut, který spočívá v tom, že pojistník nechá pojistit úplně cizí pojistný zájem (podrobněji viz dále), dle německé úpravy dokonce nemusí dojít k identifikaci osoby, jejíž zájem je pojišťován. Stačí, pokud je daný vztah objektivně možný a určení osoby, jež zájmem disponuje je důležité až při škodné události. Tyto závěry vychází z německé doktríny objektivního pojistného zájmu, tedy není důležitá samotná osoba, která má zájmem disponovat, důležitý je samotný objektivní vztah.⁴⁸ V naší úpravě jde o problematictější otázku (blíže v kapitole 3.1).

---

⁴⁰ Typicky může jít o pojištění odpovědnosti.

⁴¹ DEUTSCH, IVERSEN: *Versicherungsvertragsrecht*..., s. 69-72.

⁴² FUHRER In FUHRER: *Vom Gegenstand*..., s. 137-138.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ HÜBSCH, Michael. In SCHWINTOWSKI, Hans-Peter, BRÖMMELMEYER, Christoph. *Praxiskommentar zum Versicherungsvertragsrecht*. 3. vydání, Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 2017. s 480.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

1.2.1 Vývoj úpravy a definičních znaků od roku 1917 na českém území

Institut pojistného zájmu se na českém území objevil poprvé již v zákoně o pojistné smlouvě z roku 1917 a to hned v několika ustanoveních, která s ním v různých souvislostech operovala.⁴⁹ Z tohoto pohledu je důležité si všimnout, že stejně jako v zemích common law neexistovala legální definice pojistného zájmu. Dobová doktrína a judikatura však institut pojistného zájmu podrobovala zkoumání a dle tehdejší právní úpravy se snažila definovat charakteristické znaky.

Jako první znak je vhodné uvést, že vývoj v českých zemích se pod vlivem rakouské a německé doktríny⁵⁰ nesl od počátku ve smyslu *Factual expectancy*, tedy k existenci pojistného zájmu nebylo důležité právně kvalifikovat samotný vztah a podřadit ho zákonem ke stanoveným případům (typicky vlastnické právo).⁵¹ Tímto směrem se od počátku taktéž vydávala judikatura, kdy například bylo řečeno, že „*pojištění proti škodám nebo proti povinnému ručení není podmíněno vlastnictvím věci, k níž se pojištění vztahuje; může je uzavřít každý, kdo má na tom zájem.*“⁵² Ve stejném duchu bylo rozhodnuto v dalších případech,⁵³ a to i v recentní judikatuře bylo potvrzeno, že pro platné pojištění věci není omezeno v podobě pojištěného a pojistníka v případě, že jde o stejnou osobu pouze na vlastníka nebo dobrověrného držitele. Stejně tak není podstatné, zda předmět pojištění pochází z trestné činnosti, důležitým je pouze to, zda existuje relevantní pojistný zájem.⁵⁴ Lze tak uzavřít, že důležitým pro posouzení existence pojistného zájmu je fakticita vztahu k předmětu pojištění, jež je vyjádřena výhodou na zachování předmětu pojištění.⁵⁵ Tímto přístupem je dána velká diskrece při určení existence pojistného zájmu na individuální posouzení soudu.

S tím také souvisí pojmání pojistného zájmu jako vztahu⁵⁶ skutkového a subjektivního. Tedy subjektivnímu vztahu odpovídá zájem ve smyslu psychologickém, který je ale jakousi první náležitostí, kterou je třeba zkoumat a sama o sobě nepostačuje, jelikož sice může existovat individuální psychologický vztah k předmětu pojištění, který však nebude možné jakýmkoliv způsobem kvantifikovat. Z toho vyplývá i další definiční znak, tedy pojistný zájem jakožto potřeba majetková⁵⁷ (k tomu viz dále). Pokud jde o vyjádření subjektivní povahy pojistného zájmu, je nutné poznamenat, že lze třídit pojistný zájem buďto jako objektivní (německá doktrína),⁵⁸ nebo právě

⁴⁹ §§ 50 – 52 o hodnotě pojistného zájmu, § 53 o množném pojištění téhož zájmu, § 63 o následku nedostatku pojistného zájmu, § 69 o pojištění na cizí účet, § 77 o pojištění různých pojistitelů.

⁵⁰ HERMAN-OTAVSKÝ, Karel. *Soukromé pojišťovací právo československé podle zákona z 23. prosince 1917*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1921. s. 124-125.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Rozhodnutí NS ze dne 19. září 1931, sp. zn. Rv I 1232/30 (Vážný č. 11010)

⁵³ Rozhodnutí NS ze dne 21. 11. 1931, sp. zn. Rv I 1448/30 (Vážný č. 11180)

⁵⁴ Rozhodnutí NS ze dne 4. ledna 2010, sp. zn. 28 Cdo 3784/2009

⁵⁵ ŠIMEK, Robert. Vývoj doktríny pojistného zájmu. In VÍČAROVÁ HEFNEROVÁ, Hana, MADLEŇÁKOVÁ, Lucia (ed). *Právo v proměnách času-10 let debatování mladých právníků*. Praha: Nakladatelství Leges, 2017. s. 164-165.

⁵⁶ Pojistný zájem jako vztah ve smyslu vztah k předmětu pojištění.

⁵⁷ HERMAN-OTAVSKÝ: *Soukromé pojišťovací...*, s. 126.

⁵⁸ HÜBSH In SCHWINTOWSKI: *Praxiskommentar zum...*, s 480.

subjektivní. Objektivní zájem je vyjádřen pouze svým hospodářským obsahem a smluvený pouze druhem, který zakládá hospodářský statek již sám o osobě bez ohledu na konkrétní osobu, která v tu dobu chce svůj zájem pojistit. Skutkový v sobě zahrnuje taktéž jakýsi druh vztahu, nicméně tento vztah je individualizovaný právě svou osobou,⁵⁹ tedy zkoumá se konkrétní zájem k předmětu pojištění. Toto pojetí je důležité především pro řešení případných právních změn k předmětu pojištění, pokud například vlastník nechá pojistit svou nemovitost, je pravděpodobné, že v této době je u něj shledatelný pojistný zájem, který je také pojištěn. Pokud se ale vlastník následně rozhodne nemovitost prodat, čímž o pojistný zájem přijde, znamená to, že uzavřené pojištění pokračuje vzhledem k zájmu nabyvatele, jež získal právě nabytím nemovitosti?

Velmi důležité je zmínit, že v tomto zákoně a v zákoně o pojistné smlouvě z roku 1934 byl pojistný zájem jako podstatná náležitost pojistné smlouvy shledáván pouze ve škodovém pojištění (a v pojištění úrazovém) pod vlivem především rakouské úpravy.⁶⁰ Tedy na rozdíl od vývoje v zemích common law nebylo nutné zkoumat pojistný zájem především v životním pojištění. Zajímavé však je, že zákon v § 131 respektive v § 126 umožňoval pojištění cizího života, ale byly k tomuto nastaveny speciální podmínky. Pokud se někdo tedy takto chtěl pojistit například proti smrti jiného člověka, bylo nutné, aby došlo k písemnému souhlasu člověka, na jehož život se uzavíralo pojištění. To nebylo nutné v případě pojištění sjednané rodiči proti smrti svého nezletilého dítěte. Nešlo však o náležitosti pojistného hospodářského zájmu, když tento byl v tomto pojištění nepřezkoumatelný z pohledu práva,⁶¹ vzhledem k tomu že životní pojištění vykazuje tzv. abstraktní ráz.⁶² Tímto bylo nejspíš myšleno, že je velký rozdíl mezi pojištěním obnosovým a škodovým, a to především výší případného pojistného plnění. V případě pojištění škodového se výše pojistného plnění rovná vzniklé škodě pojištěného, která vznikla pojistnou událostí. Je zřejmé, že výše škody a tedy i případné pojistné plnění bude vždy záležet na konkretizaci pojistného zájmu a jeho vztahu k předmětu pojištění, například pokud pojistí věc vlastník, jeho zájem bude logicky spočívat v jiném smyslu než například u nájemce, který nebude požadovat úbytek jeho aktiv, ale bude se chtít v první řadě zajistit pro případ, že vznikne škoda jeho vinou (pojištění odpovědnosti). Ale samozřejmě i například proti škodě, která mu vznikla, když nemohl věc využívat. Tyto případy, tedy že k jedné věci se vztahují zájmy různých osob, nazýváme jako

---

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ KAŠPÁREK, Mikuláš. *O uzavření smlouvy pojišťovací podle práva československého: se zvláštním zřetelem ku právu švýcarskému, německému a ku francouzské osnově zákona o smlouvě pojišťovací*. Brno: Barvič & Novotný, 1920. str. 13.

⁶¹ HORN, Josef. *Pojistné právo: zákon ze dne 3. července 1934 čís. 145 Sb. z. a n. o pojistné smlouvě, pojistné regulativy, zákon ze dne 11. července 1934, čís. 147, Sb. z. a n. o zabezpečení nároků pojištěných v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny a ostatní ustanovení související s právem pojistným s vysvětlivkami, srovnávacími statemi a rozhodnutími nejvyšších stolic*. Praha: V. Linhart, 1934. s. 572-576.

⁶² HERMAN-OTAVSKÝ: *Soukromé pojišťovací...*, s. 125.

zájem konkurenční neboli komplementární.⁶³ Kvantifikace případné škody vyplývající z každého jednotlivého pojistného zájmu je nazývána jako pojistná hodnota a je pro pochopení institutu pojistného zájmu zásadní. Podstatou škodového pojištění tedy je, že pojistné plnění nemůže převýšit pojistnou hodnotu.⁶⁴ Z tohoto také plyne další definiční znak, a to pojistný zájem jakožto vztah ryze majetkový.⁶⁵ To bylo dovozováno již z toho, že pojistný zájem bylo možné shledávat pouze u pojištění škodového.

V souvislosti s pojistným zájmem je nutné zmínit ještě institut pojištění na cizí účet, se kterým oba zmíněné zákony pracovaly. Jde o případ, kdy pojistník uzavřel pojistnou smlouvu svým jménem pro pojistný zájem třetí osoby. Důležitým následkem bylo, že práva z tohoto pojištění v případě pojistné události náležely pojištěnému, ten s nimi však nemohl nakládati bez součinnosti pojistníka, kterému pro tyto důvody náležela držba pojistky.

Tento právní institut tedy stál na tom, že ačkoliv pojistník vůbec nemá k předmětu pojištění žádný pojistný zájem, přesto může nechat věc pojistit a to na základě pojistného zájmu jiné osoby. Nebylo důležité, zda tato s tím souhlasila, či zda dokonce o tomto pojištění věděla, což bylo výslovně stanoveno v § 69 odst. 1. Dá se znovu uzavřít, že tímto byla taktéž stanovena výjimka ze skutkové respektive subjektivní povahy pojistného zájmu (nutnost určení nositele pojistného zájmu ve smlouvě). Jako příklad využití tohoto institutu se uvádí pojištění věcí, které obchodník převzal za účelem přepravy či úschovy případně pojištění úrazové.⁶⁶ V jiných případech bylo pojištění využitelné, především pokud samotný nositel pojistného zájmu nechtěl jakkoliv ukazovat své majetkové vztahy. Využil proto k pojištění svého zájmu jinou osobou jakožto pojistníka, jelikož ten nemusel tuto osobu specifikovat, stačilo objektivní prokázání relevantního zájmu k předmětu pojištění.⁶⁷

Jak již bylo naznačeno, pojistník v tomto případě nemusí mít k pojištění dané věci vůbec žádný pojistný zájem, na druhou stranu takový zájem existovat může (viz konkurence zájmů). V případě že by pojistník měl pojistný zájem k předmětu pojištění a následně uzavřel pojistnou smlouvu, ze které by nebylo jasné, zda pojišťuje tento svůj zájem, nebo uzavírá pojištění na cizí účet. Tedy pojišťuje cizí pojistný zájem v jeho prospěch, bylo v zákoně o pojistné smlouvě z roku 1917 stanoveno pravidlo, že v pochybnostech zda bylo uzavřeno pojištění na cizí věc, platí, že pojistník uzavřel pojištění na vlastní účet. Nutno však podotknouti, že v zákoně z roku 1934 bylo pravidlo stanoveno přesně naopak.⁶⁸

---

⁶³Tamtéž.

⁶⁴VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha: CODEX Bohemia. 1996. s. 273-277.

⁶⁵HERMAN-OTAVSKÝ: *Soukromé pojišťovací...*, s. 125.

⁶⁶HORN: *Pojistné právo...*, s. 404-407.

⁶⁷Tamtéž.

⁶⁸Tamtéž.

Na závěr je nutné zopakovat, že ačkoliv v této době nebyla stanovena žádná legální definice pojistného zájmu, doktrína se o definování mohutně pokoušela. Jedna z nejzásadnějších definic byla vymezena pozitivně, zněla jako vztah, v jehož důsledku může pojištěný utrpět majetkovou újmu na základě pojistné události naznačené ve smlouvě.⁶⁹ Na druhou stranu i dnes přžívá základní snaha pojistný zájem definovat negativně. Například pojmání pojistného zájmu jako prospěchu, který je tvořen nedostavením se pojistné události.⁷⁰ Dá se však říci, že negativní vymezení je pouhým předefinováním zájmu kladného. Totiž jde o vztah, který je ohrožený nějakou nejistou situací, tedy v této situaci začíná být některými autory hlavní vztah považován za záporný vyjádřený přáním pojištěného, aby se dané nebezpečí nerealizovalo a pojistná událost nenastala. Je ale zřejmé, že těžištěm je především vyjádření vnitřního vztahu pojištěného a pohnutky k uzavření smlouvy, což je pouze část celkového vztahu, který se snažíme jednoznačně identifikovat v jednotlivém smluvním obsahu.⁷¹ Nicméně veškeré definice z této doby se, vzhledem k výše uvedenému, vázaly primárně k pojistnému zájmu ve vztahu k pojištění škodovému.

1.2.2 Zákon z roku 2004

Nejvýznamnější změnou, kterou s sebou přinesl zákon z roku 2004, bylo vytvoření legální definice v § 3 písm. n), jež charakterizovala pojistný zájem jako oprávněnou potřebu ochrany před následky nahodilé skutečnosti vyvolané pojistným nebezpečím. Je nutné podotknout, že to bylo poprvé, kdy na našem území zákon o pojistné smlouvě definoval pojistný zájem, tento byl vždy ponechán na judikatuře a doktríně a v zákoně byly stanoveny vždy především následky neexistence (viz 4. kapitola). Stejně tak v okolních zemích není běžné vytvářet legální definici pojistného zájmu.⁷²

Již od počátku se snažili právní teoretici pojistný zájem nějakým způsobem definovat. I ve shodě s výše uvedeným bylo nasnadě definovat pojistný zájem za pomoci případné hodnoty pojistného plnění (pojistná hodnota), když například bylo uzavíráno, že pojistný zájem je abstraktním vyjádřením předmětu pojištění.⁷³ Tedy pouze vyjádření hodnoty vztahu, který má pojištěný k pojištěné věci, což je typické především pro škodové pojištění, nicméně definice v zákoně z roku 2004 se týkala všech typů pojištění.

Pokud jde o samotné vymezení legální definice,⁷⁴ jako první je třeba podotknout, že jde o definici pozitivní, kde již dle slovního spojení „*oprávněná potřeba ochrany*“ můžeme uzavřít, že se

⁶⁹ HERMAN-OTAVSKÝ: *Soukromé pojišťovací...*, s. 125-128.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² DOBIÁŠ, Petr. In PRAŽÁK, Zbyněk a kol. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku Komentář k § 1721 – 2893 podle stavu k 1. 4. 2017 ve znění zákona č. 460/2016 Sb.* Praha: Leges, 2017. s. 1452-1458.

⁷³ KUBÁŇ, Drahomír. Pojistný zájem jako základní kámen pojištění. *Pojistný obzor*, 2015, roč. 92, č. 2, s. 28.

⁷⁴ Oprávněná potřeba ochrany před následky nahodilé skutečnosti vyvolané pojistným nebezpečím.

v žádném případě nejedná o příklon k *legal interest*. Naopak je patrné, že není důležitý právní vztah pojistníka, ale skutečná potřeba ochrany. Pokud jde tedy o škodové pojištění, nepochybně se jednalo o udržení příklonu k *factual expectancy*. V případě srovnání definičních znaků, které byly vypracovány doktrínou k zákonům 1917 a 1934 a legální definice, na první pohled se díky jeví jako příklon k objektivnímu pojetí, s nímž bylo pracováno v Německu. Tedy oprávněná potřeba ochrany jakožto objektivní stav, kde není potřeba definování samotné osoby, jež zájmem disponuje. Na druhou stranu subjektivní složku lze dovozovat právě ze slova potřeba. Tedy je nutné, aby nějaký konkrétní subjekt potřebu cítil a uvědomoval si ji a právě i tím by měl být zájem definován. Tím by tak došlo k udržení skutkového pojetí.

Pokud jde o srovnání definice v rámci obnosového pojištění, je toto poněkud obtížnější, jelikož v Anglii a dalších zemích common law v této oblasti definice tvořena nebyla, ale byly pouze vytvořeny uzavřené skupiny vztahů, kde pojistný zájem mohl být. Nicméně vzhledem k širokosti definice v české úpravě (jakákoliv potřeba, nejde pouze o vyjádření pojistné hodnoty) nejspíš zahrnutí obnosového pojištění nedělá žádný problém.

Zásadní rozdíl ovšem nastal při samotné aplikovatelnosti institutu pojistného zájmu napříč druhy pojištění, když předchozí zákony o pojistné smlouvě dovozovaly použití pouze u škodového pojištění (popř. u pojištění úrazového). V nové úpravě byl institut pojistného zájmu pojímán jako jeden ze základních náležitostí každé pojistné smlouvy, tedy měl být aplikován jak v pojištění škodovém tak obnosovém.⁷⁵

Pokud jde o problematiku otázku pojistné hodnoty v obnosovém pojištění, bylo uzavíráno, že rozsah pojistného zájmu nemá smysl zjišťovat, již z toho důvodu, že pojistné potřeby jsou individuální a abstraktní a v tom se také odráží odlišnost úhrady konkrétních a abstraktních potřeb.⁷⁶ V životním pojištění (zpravidla obnosové) jde o to, aby pojištěný neutrpěl újmu na zdraví a životě, což je imateriální zájem na tom, aby nedošlo k pojistné události a proto, že hodnotu lidského života nebo zdraví nelze kvantifikovat pomocí pojistné hodnoty (samozřejmě mimo úrazové pojištění, které lze uzavřít i jako škodové). Kubáň dokonce i v této době dovozoval, že v obnosovém pojištění nadále není možné s institutem pojistného zájmu pracovat.⁷⁷

V této době bylo zároveň dovozováno, že zákonem stanovené spojení oprávněná potřeba ochrany je třeba pojímat jako stav, kdy je daná osoba dotčena ekonomicky, k tomu měl postačit jakýkoliv legální ekonomický důvod k poskytnutí pojistného plnění.⁷⁸ Tedy dle těchto závěrů

---

⁷⁵ BOHMAN, Ludvík., WAWERKOVÁ, Magdalena. *Zákon o pojistné smlouvě. Komentář*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009. s. 33.

⁷⁶ KUBÁŇ, Drahomír. Ústavněprávní rámec soukromoprávních vztahů v pojištění. *Pojistné rozpravy*, 2009, č. 24, s. 32-33.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ BOHMAN, WAWERKOVÁ: *Zákon o pojistné...*, s. 33

existoval pojistný zájem i v životním pojištění a to pouze v případě majetkového dotčení (např. pojištění se před smrtí osoby, na niž byl pojistník ekonomicky závislý a měl z jejího života finanční prospěch).

1.2.3 Úprava pojistného zájmu v NOZ

S rekodifikací soukromého práva přišla taktéž inkorporace pojistné smlouvy do NOZ, který se pojistným zájmem zabývá především v §§ 2761 až 2765. Došlo tedy ke značnému rozšíření oproti zákonu o pojistné smlouvě z roku 2004. NOZ velmi podobně definuje pojistný zájem v § 2761,⁷⁹ když jediná změna je, že slovní spojení: „*před následky nahodilé skutečnosti vyvolané pojistným nebezpečím*“, bylo nahrazeno spojením „*před následky pojistné události*.“ Tato změna však v samotném smyslu nemá žádné zásadní důsledky, pouze lépe konkretizuje samotnou subjektivní potřebu pojistníka.

I nyní je tedy nutné uzavřít, že pojistný zájem musíme chápat jako skutkový vztah (k tomu viz dále),⁸⁰ jenž slouží k rozlišení pojištění od spekulativních závazků (především hry a sázky).⁸¹ Shodně většina autorů dovozuje, že úprava pojistného zájmu je kogentní, nelze tedy mezi stranami smluvně tuto nutnost vyloučit, což je samozřejmě logické a správné vzhledem k důležitosti tohoto institutu pro pojistnou smlouvu. Někteří autoři taktéž uzavírají, že pojistný zájem je nadále pouze potřeba majetková respektive pouze hospodářská kauza závazku,⁸² tedy tak jak bylo dovozováno dříve.⁸³ Otázkou však zůstává, zda tento závěr bude i nyní vzhledem k § 2762 udržitelný (viz druhá kapitola).

Krom legální definice zákon také stanovuje vyvratitelné domněnky, za kterých je pojistný zájem dán. Dovoluje budoucí pojistný zájem v pojištění majetku a stanovuje na rozdíl od předchozího zákona následky neexistence pojistného zájmu při uzavření pojistné smlouvy.

---

⁷⁹ Pojistný zájem je oprávněná potřeba ochrany před následky pojistné události

⁸⁰ HAAS, Tomáš. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek VI (relativní majetková práva 2. část)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 437-439.

⁸¹ RŮŽIČKA, Martin In PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 2728-2729.

⁸² HAAS In ŠVESTKA: *Občanský zákoník...*, str. 437-439.

⁸³ Tamtéž.

2 Nutnost různých přístupů v jednotlivých typech pojištění dle NOZ a otázka u koho musí pojistný zájem existovat

V § 2762 je nezvykle pro úpravu pojistného zájmu stanoveno, že pojistník má vždy pojistný zájem na svém vlastním životě a zdraví a taktéž na vlastním majetku. Dále se má za to, že pojistník má pojistný zájem i na životě a zdraví jiné osoby, osvědčí-li zájem podmíněný vztahem k této osobě, a to ať už vyplývá z příbuzenství nebo je podmíněn prospěchem či výhodou z pokračování jejího života, což tedy platí pro pojištění osob. V § 2762 odst. 3 je pak dále stanoveno, že pokud dal pojištěný souhlas má se za to, že zájem pojistníka byl prokázán.

Stanovení fikce pojistného zájmu je jak z historického hlediska pojistného zájmu na našem území, tak z komparativního hlediska v rámci kontinentální úpravy⁸⁴ nezvyklé a spíše připomíná rysy *legal interest*, jenž je typický pro země common law. Pokud jde o další příklady, kdy bude mít pojistník pojistný zájem, zvolil zákonodárce pro jejich formulaci možná trochu nešťastně formulaci spojenou s vyvratitelnými právními domněnkami. Tedy vyvratitelná domněnka pojistného zájmu pojistníka, jestliže osvědčí vztah k pojištěné osobě, ať již vyplývá z příbuzenství nebo prospěchu či výhody z pokračování tohoto života. V majetkovém pojištění na majetku jiné osoby jestliže osvědčí, že by mu bez jeho existence hrozila přímá majetková ztráta. Tyto podmínky je nutné číst tak, že pokud jsou jednotlivé podmínky splněny, pojistný zájem existovat bude. Vyvratitelné domněnky by se měly vztahovat pouze k samotné nutnosti zkoumání pojistitele existence pojistného zájmu, tedy pokud byla alespoň osvědčena⁸⁵ nějaká z podmínek, bude toto pojistiteli zásadně stačit k naplnění podmínek dle § 2764 odst. 1. De facto se tedy opět jedná o fikci existence pojistného zájmu v případě splnění daných podmínek.⁸⁶ Pokud jde o domněnku stanovenou v § 2762 odst. 3, je nutné k ní přistupovat odlišně. Zákon nestanovuje podmínky, kdy pojistný zájem existuje na rozdíl od odstavců 1 a 2, ale pouze vyvratitelnou domněnku prokázání⁸⁷ (blíže viz dále).

Ačkoliv ale zákon spojuje pojistný zájem v § 2762 primárně s pojištěním osob respektive majetku, je nutné zaměřit se na konkrétní vztahy spíše z pohledu jednotlivých typů pojištění.

2.1 Důsledky § 2762 pro pojistný zájem v jednotlivých typech pojištění dle NOZ

V zemích common law je rozlišováno mezi pojistným zájmem v majetkovém a životním pojištění, když pro oba typy platí různé podmínky (blíže kapitola 1.2). Nicméně dá se shrnout, že v obou typech pojištění je s ním pracováno.⁸⁸ Na rozdíl například od Německa.⁸⁹

⁸⁴ DEUTSCH, IVERESEN: *Versicherungsvertragsrecht...*, s. 155-159.

⁸⁵ Jeví se alespoň jako pravděpodobné – Rozhodnutí NS ze dne 30. 3. 2001, sp. z. 20 Cdo 134/1999.

⁸⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. s. 882-885.

⁸⁷ K pojmu prokázání blíže: Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2004, sp. zn. Odo 1160/2003.

⁸⁸ LAW COMMISSION: *Insurance Contract Law. Post Contract ...*, s. 99-101.

⁸⁹ DEUTSCH, IVERESEN: *Versicherungsvertragsrecht...*, s. 155-159.

NOZ tedy patrně i v této zásadní otázce vychází spíše z common law pojetí, když shodně se zákonem z roku 2004 platí legální definice pojistného zájmu v § 2761 pro všechny typy pojištění.⁹⁰ Nadto ještě stanovuje podmínky, za kterých nastupuje vyvratitelná domněnka, že pojistný zájem existuje. Velice důležitou je pak domněnka stanovená v § 2762 odst. 1, tedy že pojistník má zájem na životě a zdraví jiné osoby, osvědčí-li zájem k této osobě, ať již vyplývá z příbuzenství nebo je podmíněn prospěchem či výhodou z pokračování jejího života. Z toho jasně vyplývá, že pojistný zájem konkrétně v životním pojištění (Ačkoliv § 2762 odst. 1 se týká veškerého pojištění osob), které lze dle § 2833 uzavřít pouze jako pojištění obnosové, není vázán pouze na majetkovou potřebu. Dle dikce § 2762 odst. 2 tedy můžeme dovodit, že v životním pojištění jsou stanoveny dva případy, za kterých může dojít k existenci pojistného zájmu na cizím životě. Tedy v případě vztahu vyplývající z příbuzenství nebo vztahu, který je podmíněn prospěchem či výhodou z pokračování tohoto života. Jde v podstatě o srovnatelné skupiny případů k jakým je dospíváno především v Anglii popřípadě USA (blíže viz kapitola 1.2). Nicméně je třeba podotknout, že nemusí jít nutně o absolutní výčet, jelikož další případy kdy bude u pojistníka shledán pojistný zájem na cizím životě, mohou vycházet ze samotného § 2761.⁹¹ Každopádně lze poukázat na to, že dovození jiných případů než stanovených právě v § 2762 odst. 1 je pouze v teoretické rovině, pokud totiž srovnáme požadavek obecné definice, tedy oprávněná potřeba ochrany a termíny výhoda a prospěch, můžeme uzavřít, že ve většině případů se budou tyto termíny překrývat.

Daleko důležitější otázkou z pohledu výkladu pojistného zájmu v NOZ je, jakým způsobem má být uchopen v obnosovém pojištění (konkrétně například životním pojištění), vzhledem k tomu že v naší právní úpravě nemá historicky žádnou tradici.

2.1.1 Pojistný zájem v obnosovém pojištění

Nejproblematictější otázkou v souvislosti s celkovým obnosovým pojištěním je určení pojistné hodnoty, která obecně ve škodovém pojištění značí kvantitativní vyjádření vztahu pojistníka k předmětu pojištění. Jinými slovy při nastalé pojistné události vyjadřuje vzniklou škodu.

V naší dnešní úpravě pojistného zájmu v životním pojištění (nejtypičtější pojištění uzavírané jako obnosové), jak již bylo uvedeno, jsou stanoveny 2 případy, kdy dojde k osvědčení pojistného zájmu. Prvním případ (tedy vztah vyplývající z příbuzenství). Zde není možné v jednotlivých případech stanovit pojistnou hodnotu tohoto vztahu a soudy budou muset v rámci zachování právní jistoty jít cestou Anglie, tedy s respektováním terminologie pojistného zájmu stanovit v jakých konkrétních příbuzenských vztazích je ještě myslitelné, aby mohl být pojištěn cizí život, ačkoliv pojistníkovi nebude vznikat žádná peněžní újma. Dá se říct, že sám o sobě je tento bod

---

⁹⁰ BOHMAN, WAWERKOVÁ: *Zákon o pojistné smlouvě...*, s. 33.

⁹¹ HAAS IN ŠVESTKA: *Občanský zákoník...*, str. 437.

problematický, jelikož nejbližší příbuzenské vztahy sebou většinou nesou i nějakou finanční závislost, tedy i zde budeme náznak ekonomického zájmu spatřovat.⁹²

Ještě problematičtější je však v naší úpravě druhá skupina případů (vztah podmíněn prospěchem či jinou výhodou z pokračování života). Dle § 2833 totiž životní pojištění lze uzavřít pouze jako obnosové. Tedy na základě dohodnuté částky nikoliv podle skutečné škody. Ačkoliv znění zákona jasně počítá s nějakou výhodou či prospěchem, jež budou často i nějakým způsobem kvantifikované (viz smluvní ujednání). Má možnost pojistník jen na základě toho, že skutečně existuje nějaký vztah, na jehož základě má ze života pojištěného výhodu či prospěch, respektive by mu v případě smrti vznikla byť i nepatrná škoda, pojistit se v podstatě na částku několikanásobně vyšší, což logicky popírá základní smysl pojistného zájmu (zabránění obohacení a spekulacím). Stejný problém nastává v případě obnosového pojištění majetku, zde je předpoklad dle § 2762 odst. 2 definován jako nutnost osvědčení hrozby přímé majetkové škody.

V této práci byly již popsány možnosti řešení tohoto problému z pohledu anglické doktríny, když v této je vyjádřením pojistné částky pouze kvantifikovaná hodnota prospěchu respektive případné škody a to různými způsoby dle konkrétního případu. V USA k platnosti postačí přiměřené očekávání prospěchu ovšem s tím, že pojistná částka a částka odpovídající případnému prospěchu či škodě nesmí být značně disproporční, pak je smlouva neplatná pro nedostatek pojistného zájmu. Konečně, ačkoliv se nejedná o vyjádření pojistného zájmu, v Německu v případě že je uzavřeno pojištění na život jiné osoby a pojistná částka přesahuje pouhé výdaje na pohřeb, je nutné souhlasu pojištěné osoby.⁹³ K tomu je ještě nutné dodat, že například v Quebecu právě souhlas pojištěného znamená fikci pojistného zájmu a taktéž může na jeho základě dojít k libovolnému pojištění.⁹⁴

Je tedy otázkou následující let, k jaké z možností se česká rozhodovací praxe přikloní, jisté ovšem je, že z hlediska rozšíření pojistného zájmu na obnosové pojištění není představitelné, aby toto bylo vyřešeno pouhým konstatováním o existenci prospěchu či výhody a to i třeba nepatrné, na jejíž základě bude stanovena několika násobně vyšší pojistná částka. V této souvislosti se jako nejvhodnější jeví použití modelu z USA, tedy ve výše popsaném případě by muselo dojít k závěru, že smlouva je neplatná z důvodu nedostatku pojistného zájmu.

Ačkoliv by v konkrétních případech mohlo docházet ke kvantifikaci prospěchu či výhody a v případném disproporčním srovnání bychom dovedli neplatnost dané smlouvy, nelze uzavírat, že bychom byli v obdobném režimu škodového pojištění. Jelikož ani ve výše popsané situaci

---

⁹² K tomu shodně:

PŘÍKRYL, Vladimír, ČECHOVÁ, Jana. Pojistná smlouva a její základní znaky. *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 10, s. 366.

⁹³ WOLFF: *Die Lebensversicherung...*, s. 265-267.

⁹⁴ § 2418 Code civil du Québec

nebude částka nikdy přesně určena, jde o pouhé stanovení pojistné částky, které nesmí být v zásadní disproporci. Taktéž v mnoha dalších případech nebude možné výhodu a prospěch kvantifikovat vůbec, stejně tak to není možné v příbuzenských vztazích. Je tedy nutné konstatovat, že k pojistnému zájmu v životním respektive celém obnosovém pojištění je zvláštní kategorií tohoto institutu (jakýsi „*nepravý pojistný zájem*“), a především z pohledu dosavadního vývoje doktríny na našem území je proto nutné k němu také takto přistupovat. Například v obnosovém pojištění bude možné využít domněnku dle § 2762 odst. 3 bez dalšího, v pojištění škodovém s ní může být pracováno odlišněji. Například pouze jako souhlas s plněním dané osobě ve smyslu § 2767 a § 2768 (blíže viz dále).

2.1.2 Shrnutí zásad a přístupu k pojistnému zájmu ve škodovém pojištění

Základní smysl a používání pojistného zájmu ve škodovém pojištění již byl představen především v kapitole 1.2. Zjednodušeně jde primárně o vztah pojistníka k pojištěnému majetku, jenž je v době uzavření pojistné smlouvy abstraktní, až v případě nastalé pojistné události může být přesně vyčíslen a to pojistnou hodnotou daného zájmu.⁹⁵ Jak již rovněž bylo popsáno, k jedné věci může existovat komplementarita pojistných zájmů.⁹⁶ Rovněž se v průběhu pojištěný zájem může lišit, například vlastník pojistí svou nemovitost, poté část prodá a je pouhým spoluvlastníkem. Pojistný zájem neodpadá, minimálně k části nemovitosti nadále existuje. Pojištění tedy nezaniká, ale hodnota tohoto zájmu se zákonitě mění, což by se mělo také odrazit v obsahu pojištění. V takovýchto případech by měl být stranami použit institut přepojištění dle § 2853 a podpojištění dle § 2854 NOZ.

Jako velmi důležitá otázka se jeví, co je ve škodovém pojištění předmětem pojištění a to v souvislosti s dlouhodobě řešenou otázkou v kontinentální Evropě (blíže viz kapitola 1.2). Pokud vyjdeme z § 2766, tak při pojištění možných pasiv (*passivenversicherung*) to bude samotná odpovědnost pojištěného. V případě pojištění aktiv (*aktivenversicherung*) můžeme spatřovat dvě možnosti. Za prvé předmětem pojištění je samotný majetek (starší přístup), nicméně je nutné si povšimnout formulace jiná hodnota pojistného zájmu v § 2766, což je slovní spojení, které bylo právě dříve zaměňováno s pojistnou hodnotou.⁹⁷ Což taktéž koresponduje s především německými závěry, tedy že tam kde ve škodovém pojištění najdeme pojistnou hodnotu, je pojistný zájem předmětem pojištění (blíže kapitola 1.2). Vzhledem k tomu že v obnosovém pojištění pojistná hodnota není a tento problém budeme muset řešit proporčním hledáním mezi pojistnou částkou a pojistným zájmem, není tedy ani možné dovozovat, že by zde mohl být pojistný zájem předmětem

---

⁹⁵ HERMAN-OTAVSKÝ: *Soukromé pojišťovací...*, s. 128.

⁹⁶ HORN: *Pojistné právo...*, s. 572-576.

⁹⁷ HERMAN-OTAVSKÝ: *Soukromé pojišťovací...*, s. 126-127.

pojištění. To taktéž koresponduje s výslovným uvedením života a zdraví v § 2766. Stejně tak termín majetek zde uvedený, bude možné použít právě pro pojištění majetku, které bude uzavřené jako obnosové. Ovšem do budoucna nelze vyloučit, vzhledem k možnému vývoji pojistného zájmu v tomto typu pojištění, že jako předmět pojištění by byl ve všech typech pojištění právě pojistný zájem pojištěné osoby (dnes to však vzhledem k § 2766 dovodit nelze).

2.1.3 Vztah § 2762 a § 2761 a otázka pojistného zájmu v dalších typech pojištění

V souvislosti s § 2762 je konečně nutné se ptát, jaký je vztah mezi zde stanovenými typy pojištění a podmínkami pro existenci pojistného zájmu v § 2761, kde máme stanovenou definici celého institutu pojistného zájmu. Je výčet pojistných typů dle § 2762 konečný? Stejně tak zahrnují jednotlivé fikce a domněnky pojistného zájmu veškeré možné situace u těchto pojištění? Popřípadě jaký je smysl fikcí v § 2762?

Obecně určitě nelze vyjít z předpokladu, že typy pojištění a situace, za kterých bude existovat pojistný zájem, je § 2762 uzavřen.⁹⁸ To již vychází ze samotné definice v § 2761, ze které bude nutné vycházet v každé pojistné smlouvě a zkoumat, zda primárně ten kdo má být pojištěním chráněn, má objektivně i tuto potřebu.

Pokud bychom se v krátkosti zabývali jednotlivými druhy pojištění (kromě pojištění majetku a osob) a zkoumali, zda je vůbec představitelné, aby existovala pro případ pojistné události potřeba ochrany před touto situací. Tak snadno zodpověditelné je, že pokud jde o osobu, jejíž například právní ochrana nebo odpovědnost je pojišťována (typicky *passivenversicherung*), tak potřeba ochrany tu bez pochyby je. Pokud jde o pojistný zájem k právní ochraně nebo odpovědnosti jiné osoby, je například představitelná situace, že zákonný zástupce pojištěného (osoba, jehož ochrana je pojišťována) nebo jeho jiná blízká osoba ví o jeho nezřízeném způsobu života a má obavu, že v případě že by spáchal jakýkoliv delikt a došlo by k následným soudním sporům, musel by je fakticky hradit on sám. Za této situace je představitelné, že bychom pojistný zájem (oprávněná potřeba ochrany) dovodili. Ještě pravděpodobnější je v obdobné situaci využití pojištění odpovědnosti. Za těchto situací je naprosto jisté, že nedojde k žádnému obohacení, jelikož tato pojištění lze ujednat pouze jako škodové a oprávněný z pojištění vždy může vyinkasovat jen takovou částku, kterou musel vynaložit.

§ 2762 tedy pro chápání pojistného zájmu v NOZ nehraje roli uzavřeného výčtu typů pojištění, ve kterých je pojistný zájem možný, ale je velice důležitý pro jeho možné teoretické uchopení, které je pak zcela zásadní pro praktické využívání tohoto institutu.

---

⁹⁸ HAAS In ŠVESTKA: *Občanský zákoník...*, s. 437.

2.2 U koho je důležité sledat existenci?

Z dikce především § 2762 ale i následujících plyne, že zákon shledává nutnost existence pojistného zájmu u pojistníka. Obecně je pak uzavíráno, že není nutné, aby měl pojistný zájem i někdo jiný. To úzce souvisí s tím, že dle recentní literatury převládá názor, dle kterého je i ve škodovém pojištění (aktivenversicherung) shledáván předmětem pojištění majetek nikoliv zájem. To pak znamená, že pojištěným by byl vlastník majetku, pojistníkem osoba, jejíž zájem je pojišťován a případným oprávněným z pojištění nějaká další třetí osoba, která má vyinkasovat pojistné plnění, ale s předmětem pojištění nemusí mít žádný vztah.⁹⁹

V této souvislosti je třeba se ptát na nutnost pojistného zájmu oprávněné osoby z pojištění. Tedy osoby, které vznikne v důsledku pojistné události právo na pojistné plnění. Zákon s potřebou pojistného zájmu u této osoby nepočítá a jedinou nutností k tomu, aby mohla být pojistná částka této osobě vyplacena je, aby k tomu dal pojištěný souhlas (§ 2768).

Pokud si rozebereme některé možné vztahy, tak může nastat v první řadě situace, že pojištěný, pojistník a oprávněný z pojištění je jedna osoba, tedy pojistník pojistí svůj vlastní pojistný zájem respektive majetek a vše je naprosto v souladu s § 2761. Další možností je, že pojistník uzavře pojistnou smlouvu, kde on sám má pojistný zájem na cizí majetek (jiný pojištěný), nicméně je stanoven oprávněný z pojištění, který v případě pojistné události vyinkasuje pojistné plnění (3. osoba), ačkoliv pojistný zájem vůbec nemá. Dle dikce zákona tak jde o příklad předvídaný § 2768 a k tomu, aby byl tento stav v pořádku, je nutné, aby s vyplacením pojistného plnění dal souhlas pojištěný (vlastník majetku) nikoliv nositel pojistného zájmu. Jako další možnost lze uvažovat situaci, kdy pojistník zájem nemá a oprávněný z pojištění ano. Dle dikce zákona by se jednalo o neplatnou smlouvu a pojištění by vůbec nevzniklo (k tomu blíže ve 4. kapitole).

Celá výše popsaná konstrukce ve své podstatě působí z hlediska zájmové teorie velice absurdně,¹⁰⁰ není jakýkoliv důvod například zneplatňovat smlouvu, která má chránit právě ten pojistný zájem, který je dle smlouvy také pojištěn, jen tuto smlouvu uzavřela jiná osoba (pojistník). Stejně tak působí absurdně, když je v nové úpravě rozsáhle rozpracován institut, jenž vznikl již v 18. století, a když má v konečném důsledku být zkoumána otázka, jestli může určitá osoba inkasovat pojistné plnění při vzniku pojistné události, spokojíme se s tím, že k tomuto dá souhlas pojištěný, který navíc s konkrétním obsahem dané smlouvy nemusí mít nic společného, na což upozorňuje i Šimek.¹⁰¹

---

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Oprávněná potřeba ochrany před následky pojistné události.

¹⁰¹ ŠIMEK, Robert. *Právo na pojistnou sumu a možnosti určení obmysleného v soukromém pojištění – 2. část*. Právní rozhledy, 2018, roč. 26, č. 19, s. 683.

I vzhledem k této absurdnosti je nutné trvat na výkladu, dle kterého je předmětem pojištění v tomto typu pojištění právě pojistný zájem, čímž by se nastíněné problémy vyřešily tak, že samotným pojištěným by byla osoba, která má pojistný zájem, jenž je obsahem pojistné smlouvy. V takovém případě by postačovalo, aby pojistník pojistil existující pojistný zájem, který však nemusí mít nutně on sám ale například třetí osoba. K tomu, aby pak mohla vyinkasovat pojistné plnění třetí osoba v případě, že byl pojištěn pojistný zájem pojistníka, bude postačovat souhlas právě pojistníka, který bude zároveň pojištěným, v případě pojištění zájmu právě třetí osoby, která má plnění i vyinkasovat, bude záležet pouze na jejím souhlasu (§ 2768). Pokud pojistník pojistil zájem třetí osoby, ale pojistné plnění má inkasovat on, je opět nutné souhlas toho jehož zájem je pojištěn, v této situaci třetí osoby dle § 2767 (k tomu blíže v kapitole 3.1). Důležité však je, aby z dané pojistné smlouvy bylo srozumitelné, jaký pojistný zájem se pojišťuje, kdo je jeho nositelem (pojistník, či třetí osoba) a zda má chránit primárně tuto osobu. Stejně uzavírá i Kubáň, když ten dokonce dovozuje, že v době uzavření smlouvy ani nemusí být určeno, která osoba je nositelem pojišťovaného zájmu, jelikož tato osoba může být určena teprve v budoucnu.¹⁰² Což je ovšem tvrzení, které vychází spíše z objektivního pojetí (definováno pouze vztahem). Vzhledem k tomu, že pojistný zájem je historicky na našem území definován subjektivně a to právě osobou u níž zájem existuje (skutkové pojetí),¹⁰³ z čehož jsou pak výjimky (např. § 2827 v pojištění osob). Navíc ze samotné dikce úpravy pojistného zájmu je zřejmé, že pojistný zájem musí být u pojistníka v době uzavření smlouvy, což by mělo být ale vykládáno extenzivně tak, že pojišťovaný zájem nemusí být přímo pojistníkův ale i třetí osoby (viz výše).

---

¹⁰² KUBÁŇ: *Pojistný zájem...*, s. 27.

¹⁰³ HERMAN-OTAVSKÝ: *Soukromé pojišťovací...*, s. 126-128.

3 Problematické otázky a případy dneška

Ačkoliv institut pojistného zájmu teprve úpravou v NOZ začíná získávat na důležitosti, kromě výše popsané teoretického uchopení se již stihly objevit v této souvislosti i zajímavé praktické problémy, které jsou diskutovány odbornou veřejností. V souvislosti s kapitolou číslo 2 je velmi blízký problém vztahu pojistného zájmu a pojištění cizího pojistného nebezpečí dle § 2767, kde k tomu aby mohlo dojít k uzavření pojistné smlouvy na hodnotu pojistného zájmu jiného pojištěného, je nutné splnit další podmínky. Otázkou tak samozřejmě je, jaký je vztah mezi pojistným zájmem a tímto institutem a jaký má v této souvislosti význam.

Na počátku roku 2017 vydal finanční arbitr nálezh, v němž shledal, že pojištění, které je v našem prostředí běžně uzavíráno jako investiční životní pojištění, je absolutně neplatné v případě, že pojistná částka se může rovnat nule. Odůvodnění těchto závěrů bylo prosté. Není přeneseno pojistné riziko a pojistník tedy nemá na tomto pojištění pojistný zájem. Tento nálezh se týkal úpravy zákona o pojistné smlouvě z roku 2004 a je třeba podotknout, že se jedná o snad po dlouhé době první *case*,¹⁰⁴ ve kterém je řešena platnost pojistné smlouvy z důvodu neexistence pojistného zájmu, ačkoliv se dá předpokládat, že tyto budou přibývat z důvodu důležitosti pojistného zájmu v nové úpravě.

Poslední dvě otázky, které se v souvislosti s pojistným zájmem objevují, se týkají jednak možnosti pojistit se proti následkům uzavřené sázky nebo hry,¹⁰⁵ při které je nutné si zodpovědět otázky týkající se vztahu moderního pojištění a smluvních závazků hry a sázky, a v neposlední řadě problematika derivátových swapů,¹⁰⁶ popřípadě jiných smluvních typů, které jsou svým obsahem totožné s pojištěním, nicméně pojistný zájem v nich nutný není.

3.1 Vztah úpravy pojistného zájmu a § 2767

Ustanovení § 2767 je většinou vykládáno jako případ, kdy má být pojištěn cizí život, majetek, nebo jiná hodnota. Často je dovozováno, že v případě uzavření tohoto pojištění musí mít pojistník pojistný zájem.¹⁰⁷ Ve své podstatě by tak šlo o jakékoliv pojištění, kdy pojistník nepojišťuje svou věc, nebo svůj život a nastává tak otázka existence pojistného zájmu. Pokud tedy zájem prokáže, je ještě nutné splnit podmínky dle § 2767, aby mohlo dojít z této smlouvy k pojistnému plnění?

Ustanovení § 2767 vychází z § 10 zákona o pojistné smlouvě z roku 2004. Tato ustanovení spolu s § 2768 připomínají institut, který obsahoval zákon o pojistné smlouvě z roku 1917 i zákon

¹⁰⁴ Rozhodnutí FA o námitkách ze dne 24. 1. 2018, č. j. FA/SR/ZP/211/2014-3.

¹⁰⁵ ELIÁŠ: *Nový občanský...*, s. 882-885.

¹⁰⁶ GULLIFER, Louise, PAYNE, Jennifer. *Corporate finance law: Principles and Policy*. 2. vydání, London: Hart Publishing, 2015. s. 453-459.

¹⁰⁷ BOHMAN, Ludvík., WAWERKOVÁ, Magdalena. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část. (§ 2055-3014. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 1312-1316.

z roku 1934. Tedy pojištění na cizí účet, dle kterého mohl pojistník pojistit cizí pojistný zájem ve prospěch pojištěného (blíže viz kapitola 1.2).¹⁰⁸ Nicméně dle § 2767 je sjednáno pojištění právě ve prospěch pojistníka, který pojistný zájem nemá, to je tak v rozporu s § 2764 a takto sjednaná smlouva by tak měla být neplatná. V tomto smyslu pak například Haas shodně dochází k tomu, že § 2767 představuje de facto pojištění cizí hodnoty pojistného zájmu (majetek, život), přičemž tato má být vyjádřením předmětu pojištění (§ 2766).¹⁰⁹

Nicméně pokud si daný institut spojíme s dovozeným v kapitole 2.2, můžeme dojít k závěru, že § 2767 má zahrnovat ty případy, kdy pojistník sjednal pojištění, ve kterém pojistil zájem třetí osoby, ale oprávněným z tohoto pojištění má být on sám, to je pak podmíněno souhlasem osoby, jejíž pojistný zájem je obsahem samotné smlouvy (3. osoba). To pak dále koresponduje s opačnou situací. V případě že pojistný zájem má pojistník, ale oprávněnou osobou má být někdo třetí bez pojistného zájmu (§ 2768). Shodně především Kubáň.¹¹⁰ Je ještě důležité zmínit, že právě § 2768 odst. 2 počítá také se situací, že je ve prospěch právě třetí osoby pojištěn zájem také úplně jiné osoby. Pro srozumitelnost osoba A má pojistný zájem (pojištěný), ten nechá pojistit osoba B (pojistník) a osoba C má vyinkasovat pojistné plnění, do toho lze ještě přimíchat například vlastníka majetku, který v těchto vztazích nemusí být vůbec žádným subjektem (pojišťuje se například zájem zástavního věřitele).

Tato pravidla mohou být i velice praktická v různých obchodních vztazích, kdy se jak pojistníkovi tak třetí osobě, ať již je pojišťován cokoliv zájem, vyplatí, aby byl pojištěn a mohlo být též určeno kdo je oprávněným plnění vyinkasovat za předpokladu souhlasu.

K užití tohoto institutu docházelo například v pojištění schopnosti splácet úvěr (blíže např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 12. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4115/2010, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2017, č. j. 23 Cdo 4513/2016-155, respektive nálezu Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2018 sp. zn. IV. ÚS 3009/17), kdy banka, jako pojistník, která pojištěnému poskytla úvěr, sjednala pojištění schopnosti splácet úvěr. Ačkoliv byl pojišťován zájem klienta banky v případě dostavení se pojistné události dle pojistné smlouvy, pojistné plnění by nabyla banka jako pojistník. V této souvislosti je nutné zmínit § 4 odst. 7 zákona o distribuci pojištění, který stanovuje možnost nabízet podnikatelem klientovi stát se pojištěným (za obdobných podmínek jako v předešlém příkladu), pouze za předpokladu existence pojistného zájmu u samotného podnikatele, který vyplývá z konkrétního vztahu mezi podnikatelem a klientem a z dané obchodní činnosti mezi

---

¹⁰⁸ Nicméně i v tomto případě mohl pojistník případné pojistné plnění čerpat prostřednictvím pojistky. Blíže k tomu: HERMAN-OTAVSKÝ: *Soukromé pojišťovací...*, s. 156-159.

¹⁰⁹ HAAS In ŠVESTKA: *Občanský zákoník...*, s. 452-453

¹¹⁰ KUBÁŇ: *Pojistný zájem...*, s. 27.

nimi.¹¹¹ Zároveň by v takovém případě mohlo dojít k pojištění pojistného zájmu podnikatele, jenž by uzavřel například životní pojištění na život klienta popřípadě pojištění úvěru (§ 2868).

Dle závěrů kapitol 2.2 a 3.1 je tedy nutné ve škodovém pojištění (aktivenversicherung) za pojištěného považovat toho, jehož zájem je v dané smlouvě pojišťován. Je nutné, aby byl tento zájem identifikován a to i právě osobou, která ho má, což nemusí být nutně pojistník. V této souvislosti je možné uvažovat tyto situace:

- 1) Obsahem smlouvy je zájem pojistníka, plnění má inkasovat třetí osoba, v tomto postačí souhlas pojistníka, ten je zároveň i pojištěný (2768)
- 2) Obsahem smlouvy je zájem třetí osoby (pojištěný), ta má taktéž vyinkasovat plnění, zde bude postačovat, pokud s tím třetí osoba bude souhlasit (2768)
- 3) Obsahem smlouvy je zájem třetí osoby (pojištěný), plnění má vyinkasovat pojistník, opět postačí souhlas třetí osoby (2767)
- 4) Obsahem smlouvy je zájem osoba A (pojištěný), smlouvu uzavřel pojistník a plnění má vyinkasovat osoba C. V tomto případě bude stačit, pokud dá souhlas s plněním ve prospěch osoby C jakožto pojištěný (§ 2768 odst. 2 a § 2767)

Právě v tomto typu pojištění je otázka těchto vtaů nejdůležitější. V ostatních typech pojištění bude toto schéma velice podobné, jen s tím rozdílem, že pojištěným tu nejspíš vždy bude osoba, která je vlastníkem majetku (obnosové majetkové pojištění), osoba, jejíž zdraví nebo život je pojišťován (zde však speciální úprava v § 2826 an.) osoba, jejíž odpovědnost je pojišťována (zde ovšem velmi těžce představitelné) a tak dále dle typů pojištění (§ 2766), a to z toho důvodu, že zde nemůžeme dovodit zájem jako předmět pojištění. Tím je tak těmto osobám dána velká možnost rozhodovat o tom, kdo může pojistné plnění inkasovat (viz kapitola 2.2).

3.2 Investiční životní pojištění

Na počátku roku 2016 v pojistném odvětví „vybuchla bomba,“ když finanční arbitr vydal nález, dle kterého shledal neplatnou smlouvu o investičním životním pojištění Comfort strategic allocation. V této smlouvě si stany ujednaly měsíční pojistné ve výši 2.500,- Kč s pojistnou dobou 42 let a pojistnou částkou „0 Kč“ nebo hodnotou podílových jednotek, bude-li vyšší, a pro případ dožití se sjednaného konce pojištění, pojistné plnění odpovídající hodnotě podílových jednotek vedených na podílovém účtu.¹¹² Proti tomuto nálezu podal pojistitel námitky, které však byly znovu

---

¹¹¹ *Sdělení ČNB k distribuce pojistné ochrany pojistníkem podle § 4 ZDP* [online]. cnb.cz, 29. 11. 2018. [cit. 12. 2. 2019]. Dostupné na:

<https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/faq/stanoviska_a_odpovedi/pdf/distribuce_pojistne_ochrany_flotilove_pojisteni.pdf>.

¹¹² Nález FA ze dne 4. 1. 2016, evid. zn. FA/15/2016

vypořádány finančním arbitrem rozhodnutím o námitkách.¹¹³ Média okamžitě začala informovat o desítkách, ne-li stovkách neplatných smluv o investičním životním pojištění, které jsou nemorální a pojistníky vůbec nechrání.¹¹⁴

Investiční životní pojištění funguje tím způsobem, že pojistné placené pojistníkem, je investováno do několika podílových fondů. Pojistník na základě ujednání ve smlouvě uvede, do kterých fondů chce své pojistné rozdělit a v jakém poměru, s tím že pojišťovnou není garantován žádný minimální výnos ani minimální úrokové sazby.¹¹⁵ Z toho tedy vyplývá, že pojistná částka je vázaná na výsledek zhodnocení investování na těchto účtech k datu skončení smlouvy. Vzhledem k tomu že životní pojištění lze sjednat pouze jako obnosové, dovozuje finanční arbitr, že *za sjednání konkrétní pojistné částky nelze považovat nulu, u které zcela chybí ekonomický důvod uzavření pojištění (přenesení pojistného rizika) a rovněž pojistný zájem (...)* Naopak, *určení pojistné částky pouze odkazem na nejistý výsledek investování prostřednictvím (negarantované) investiční složky, kde lze určitý výnos předpokládat, ovšem nikoli s jistotou zaručit, odporuje významu, který má k stanovení výše pojistné částky – obnosu vést. Investiční složka, kde absentuje jakákoliv garance zhodnocení, nemůže sama o sobě plnit funkci životního pojištění. Ačkoliv investiční životní pojištění kombinuje do jednoho finančního produktu dvě činnosti spočívající v pojištění a investování, je nutná stálá přítomnost složky tvořící životní pojištění, aby byl naplněn smysl a účel pojištění. Investiční životní pojištění, které by obsahovalo pojistnou složku jen formálně (například názvem, konstrukcí smlouvy), avšak nikoli fakticky, nelze chápat jako pojištění, jednalo by se o finanční produkt sloužící ryze k investování.*¹¹⁶

V této souvislosti, pak uzavírá, že přenesení pojistného rizika na pojistitele je nezbytnou součástí každé pojistné smlouvy a bez něj pojistná smlouva neslouží svému účelu. Z těchto závěrů pak dále dovozuje, že přenesení pojistného rizika je v pojistné smlouvě realizací samotného pojistného zájmu, jelikož pojistný zájem je určitým druhem potřeby eliminace následků nahodilé skutečnosti promítnuté do pohybnosti jako kvalifikované vůle pojistníka a projevu této vůle. Finanční arbitr své závěry dále rozvádí a vysvětluje tak, že ačkoliv lze obecně předpokládat, že pojistník má pojistný zájem na ochraně před následky poškození svého zdraví či života, tento zájem se musí také nutně promítnout do závazku, kterým se chrání. Tedy pro řešení smyslu a účelu pojistných smluv je neprojevený zájem nepodstatný a vždy je třeba ho zkoumat ve vztahu ke konkrétní smlouvě. Pokud by obsah smlouvy s ohledem na sjednaná práva povinnosti odporoval tomu, co pojistný zájem představuje nelze dle rozhodnutí finančního arbitra dospět k závěru, že by pojistník měl v souvislosti s uzavřením pojistné smlouvy pojistný zájem a dle tohoto odůvodnění

¹¹³ Rozhodnutí FA o námitkách, ze dne 24. 1. 2018, č. j. FA/SR/ZP/211/2014-3

¹¹⁴ MONIOVÁ, Eva. *Nula na smrt, všechno na spoření. Životní pojištění, které nevydělá* [online]. idnes.cz, 25. 6. 2018 [cit. 23. 1. 2019]. Dostupné na: https://www.idnes.cz/ekonomika/test-a-spotrebitelem/investicni-zivotni-pojisten-se-na-zhodnoceni-penez-nevyplati.A180604_120035_test_nio.

¹¹⁵ JANDA, Josef. *Spořit nebo investovat?* Praha: Grada, 2011. s. 120-122.

¹¹⁶ Rozhodnutí FA o námitkách, ze dne 24. 1. 2018, č. j. FA/SR/ZP/211/2014-3

uzavírá, že jelikož v dané smlouvě nebyl realizován pojistný zájem pojistníka, je absolutně neplatná.¹¹⁷

Tyto závěry však lze podrobit kritickému zkoumání. Předně je třeba podotknout, a v kontextu této práce zopakovat, že pojistný zájem jakožto doktrinální institut, který má primárně vyjádřit, zda pojistník má kvalifikovaný vztah k hodnotě pojistného zájmu. Na základě tohoto dogmatu je taktéž stanovena definice (oprávněná potřeba ochrany). Pojistný zájem tedy má zkoumat, zda existuje možnost újmy na pojištěné hodnotě, toto dělítko má právě odlišovat pojištění od spekulativních úmyslů pojistníků. Ačkoliv finanční arbitr ve svých rozhodnutích některé tyto teoretické vymezení taktéž rekapituluje, následně přistupuje k absolutně nesouladné a nezvyklé aplikaci pojistného zájmu. Předně dovozuje, že nestačí, aby pojistník měl kvalifikovaný vztah k dané hodnotě, jímž je charakterizován pojistný zájem, je dle něj také nutné, aby byl tento zájem také dostatečně chráněn samotnou smlouvou. Dalo by se říci, že jde o jakési dovozování druhého kroku, jenž by se dal pojmenovat jako „pojistný zájem uzavřít pojistnou smlouvu,“ který je odlišný od jakéhokoliv jiného byť ekonomického zájmu na uzavření pojistné smlouvy (viz § 1722),¹¹⁸ a jenž je definován především tím, zda je pojistník (typicky spotřebitel) dostatečně chráněn pro případ poškození pojištěné hodnoty pojistnou událostí.

Takto široké chápání může být problematické hned z několika důvodů, předně je nutné přihlédnout k jednomu odůvodnění závěrů finančního arbitra, když uvádí, že autonomie vůle je možná pouze do té míry, dokud se z hlediska posouzení platnosti právního úkonu jako konkrétního smluvního typu pohybuje v mezích stanovených zákonem.¹¹⁹ Nicméně co více zasahuje do autonomie vůle stran,¹²⁰ než dovození absolutní neplatnosti smlouvy, v zásadě kvůli tomu, že pro jednu stranu se tato smlouva stala nevýhodnou. K tomu je také nutno podotknout, že pojistník nepodával návrh na určení neplatnosti, ale na přiznání náhrady škody.

Kdybychom dané závěry finančního arbitra přijali a rozšířili chápání pojistného zájmu tím směrem, že tento musí být realizován v konkrétní pojistné smlouvě, mohlo by to přinést naprosto absurdní situace. Vzpomeňme se na starý český film,¹²¹ ve kterém jedna z postav vlastní automobil, který má převážně na chlubení a sem tam ho umyje. Za celou dobu co ho vlastní, s ním však nikdy nikam nejela a ani nepojede. Představme si, že tato osoba uzavře havarijní pojištění, tedy pojistnou smlouvu, na jejímž základě v případě pojistníkem zaviněné automobilové nehody, nahradí pojistitel této osobě vzniklou škodu. Existuje zde relevantní pojistný zájem? Pojistník je vlastníkem, tedy již

---

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část. (§ 1721-2054). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014, str. 833-836.

¹¹⁹ Rozhodnutí FA o námitkách, ze dne 24. 1. 2018, č. j. FA/SR/ZP/211/2014-3.

¹²⁰ MELZER, Filip. TÉGL, Petr. *Občanský zákoník I. svazek § 1 - 117 Obecná ustanovení.* Praha: Leges. 2013. s. 85-86.

¹²¹ Zítřka to roztočíme, Drahoušku...! [film]. Režie SCHULHOFF, P., Československo. 1976.

na základě právní fikce dle § 2762 odst. 2 dovodíme bez dalšího, že je dán. Je ale tento pojistný zájem také fakticky realizován v pojistné smlouvě? Jen stěžejí, pojistník s autem nikde nikam nevyjede, tedy nemůže dojít k pojistné události, pojišťovna tedy fakticky nepřebírá pojistné riziko, znamená to, že v této smlouvě není dán pojistný zájem a ta je tak absolutně neplatná?

Je tak nutné uzavřít, že rozšiřovat pojistný zájem směrem, kterým se vydal Finanční arbit, určitě není dobré řešení. Jak již bylo několikrát opakováno, pojistný zájem by měl být v první řadě typickým znakem pojištění a dělicím kritériem od jiných typů smluv, pokud finanční arbit dovedil, že ve zkoumané smlouvě vůbec nedošlo k přenesení pojistného rizika. Je nutné se v první řadě ptát, zda se vůbec jedná o pojistnou smlouvu¹²² (viz 4.1).

3.3 Pojištění sázky a hry

V důvodové zprávě k NOZ se můžeme dočíst: „*účelem pojistného zájmu je zabránit spekulativním pojistkám, typicky tzv. pojištění sázky (wager policy). Při pojištění majetku je pojistný zájem skutečným a podstatným zájmem určité osoby, aby škoda náhodně vzniklá na určitém majetku pro tuto osobu neznamenala přímou finanční ztrátu...hra i sázka samy o sobě podle platné právní úpravy v rozporu s dobrými mravy nejsou, a tudíž není vyloučen ani výklad, že ani jejich pojištění dobrým mravům neodporuje (občanský zákoník Québecu volí pro pojištění v hazardní hře či sázce výslovný zákaz). Tomu má práve úprava pojištění zabránit. V daném případě totiž vůbec nejde o otázku dobrých mravů, ale o zvláštní zásady a pravidla týkající se speciálně pojišťovnictví.*“¹²³ Na to pak reaguje Jandová:¹²⁴ „*Je však otázkou, zda úprava pojistného zájmu v této podobě může těmto případům bránit. Pokud vyjdeme z předpokladu, že sázka a hra jsou legálními záležitostmi, což lze minimálně s ohledem na jejich úpravu občanským právem dovést, není důvod považovat např. pojištění pro případ plnění takových záležitostí za nemravné. Lze se domnívat, že např. v dnešní době známé pojištění pro případ „hole-in-one“ v golfu by spadalo do této kategorie.*“

Důvodová zpráva tedy představuje jeden z cílů pojistného zájmu, zabránit spekulativnímu pojištění, když jako příklad uvádí pojištění hry a sázky (wager policy) s odkazem na právní úpravu Québecu, kde je tento typ pojištění zakázaný. Pokud budeme zjišťovat význam termínu wager policy a nehlédneme do § 2512 zmíněného civilního kodexu Québecu. Zjistíme, že interpretace v důvodové zprávě je chybná. Smlouvy dle § 2512 jsou sice neplatné v důsledku absence pojistného zájmu, nejde ale o pojistné smlouvy, jimiž se pojistník brání úbytku při pojistné události spočívající v prohře, ale jde o problematiku vzniku pojistného zájmu v námořním pojištění.¹²⁵ V této

¹²² MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Občanský zákoník Velký komentář § 419-654: Svazek III. Věci a právní skutečnosti*. Praha: Leges, 2014. s. 577 – 584.

¹²³ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 882-885.

¹²⁴ JANDOVIČ, Lucie a kol. *Pojištění v novém občanském zákoníku. Komentář. § 2756 – 2872*. Praha. C. H. Beck, 2014. s 22-23.

¹²⁵ Zmíněné sázky na přežití, či potopení nelze brát jako pojištění.

souvislosti je třeba na okraj připomenout, že dělítko mezi pojištěním a sázkou a hrou má i dodnes veliký význam.¹²⁶

Daný příklad se týkal tzv. pojištění hole in one.¹²⁷ Zjednodušeně jde o pojištění finanční ztráty pojistníka způsobené tím, že někdo při golfu vyhraje drahou cenu, pokud dopraví míček do jamky na jediný úder.¹²⁸ Pokud tedy podrobíme daný problém definici pojistného zájmu v NOZ, tak pojistný zájem je: „*oprávněná potřeba ochrany před následky pojistné události*,“ budeme tedy muset konstatovat, že především znaky oprávněné potřeby ochrany zde shledáme, jelikož při pojistné události nutně dochází k úbytku aktiv pojistníka. Další otázkou na okraj může být pohled z úhlu hry a sázky tedy jejich nevymahatelnost a především § 2878 NOZ, dle kterého pohledávka ze sázky nebo zápůjčky či úvěru poskytnutých vědomě k sázce, kterou nelze vymáhat, nemůže být platně zajištěna. Nabízí se ale otázka, zda připadá v úvahu aplikace tohoto pravidla na opačnou situaci, tedy zda je možné zajistit se pro případ dluhu vzniklého ze sázky či hry. Bylo by samozřejmě nutné posoudit, pod jaký režim se hole in one vztahuje a zda je možné toto ustanovení aplikovat. Nicméně lze konstatovat, že samotné pojištění obecně netrpí nedostatkem pojistného zájmu.

V této souvislosti je však důležitosti znovu přiblížit vztah pojištění a gamblingu (respektive sázky a hry) v kontextu moderní úpravy pojištění. Jak již bylo rozebráno, samotný pojistný zájem vznikl z důvodu definování pojištění a odlišení ho od sázek, typicky na něčí smrt nebo majetek. Především v Anglii v 19. století bylo sázení prakticky na cokoli velký problém a proto bylo ustanoveno jako nelegální a každá pojistná smlouva, která neobsahovala pojistný zájem, byla shledána jako gambling, stala se neplatnou. Později bylo dokonce stanoveno, že toto jednání představuje skutkovou podstatu trestného činu, jehož horní hranicí bylo až 6 měsíců nepodmíněného odnětí svobody.¹²⁹

Zjednodušeně řečeno v té době byl gambling součástí pojištění a právě pojistný zájem tyto typy oddělil a stanovil je jako společensky škodlivé a nežádoucí, nicméně dle naší dnešní právní úpravy jsou smluvní typy sázky a hry nejenom akceptované, ale také upravené v NOZ. Je tedy nutné se ptát na jejich vztah a vymezení. Jestli totiž pojistný zájem vznikl jako dělicí kritérium mezi pojištěním a sázkou, lze v návaznosti na to dovodit, že každá smlouva uzavřená jako pojistná, ale chybí jí pojistný zájem, nese znaky sázky, hry nebo jiného obdobného smluvního závazku.¹³⁰ Touto otázkou je nutné se zabývat především z pohledu § 555 NOZ, dle kterého se každé právní jednání musí posuzovat dle svého obsahu a nikoliv označení.

---

¹²⁶ ŠIMEK: *Vývoj doktríny...*, s. 166.

¹²⁷ BOHMAN, WAWERKOVÁ In HULMÁK: *Občanský zákoník VI...*, s. 1303-1304.

¹²⁸ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 882-885.

¹²⁹ LAW COMMISSION: *Insurance Contract Law Post Contract...*, str. 108.

¹³⁰ Tamtéž.

Zopakujme problematiku pojištění, které vznikala v Anglii v 18. a 19. století, dle nichž se různí lidé zajišťovali pro případ smrti slavných osobností či jiných osob nebo proti požáru domu svého souseda. Na žádném z těchto předmětů pojištění neměli pojistný zájem, proto také byla později taková smlouva posouzena jako neplatná, jelikož gambling nebyl možný. Pokud by ale dnes došlo k uzavření pojistné smlouvy pojistníkem na život pojištěného, ke kterému nemá objektivně pojistný zájem, tak dle úpravy pojištění je tato smlouva neplatná, nicméně dle § 555 bychom toto jednání měli posoudit jako sázku, jelikož nese její podstatné znaky? (viz 4.1)

I dnes existují výše popsané praktiky sázení na životy slavných osobností, například internetová hra *Krabice živých*,¹³¹ kde soutěžící nominují osobnosti, které v daném roce zemřou, když každý může nominovat určitý počet osob a ten s nejvyšším počtem správných nominací vyhrává peněžní částku. Na stejném principu byl vystaven děj amerického filmu *The Dead Pool*,¹³² kde záhadně začali umírat osobnosti, které byli na seznamu soutěžícího zapojeného do hry, v ní bylo obdobně cílem stanovit počet osob, které v určitém období zemřou. K tomuto je třeba dodat, že v podobných typech sázek a her by muselo docházet ke zkoumání souladu s dobrými mravy a veřejným pořádkem¹³³ a je velice pravděpodobné, že v těchto případech by došlo k závěru absolutní neplatnosti sázky či hry.¹³⁴ Naopak je také třeba podotknout, že by jistě byly případy, kdy by neplatná, respektive nesprávně označená pojistná smlouva byla posouzena jako řádná sázka či hra.

3.4 Jiné závazky bez nutnosti pojistného zájmu

V rámci finančních trhů je již delší dobu obchodováno se swapovým derivátem¹³⁵ zvaným *Credit default swap* („CDS“), což je kontrakt o typicky dvou subjektech. První subjekt A v ekonomické terminologii koupí od druhého subjektu B ochranu před určitým finančním rizikem. Důležitým znakem tohoto derivátu však je, že není podstatné, zda se finanční riziko týká subjektu A. Subjekt A platí subjektu B pravidelné plnění po sjednanou dobu trvání a pokud během této doby dojde k události vymezené v jednotlivém kontraktu (jakási pojistná událost), vyplatí subjekt B sjednanou částku.¹³⁶ Typicky jde o situaci, kdy se subjekt A zajistí pro případ nesplacení dluhopisu, do kterého investoval a pro případ ztráty je zajištěn,¹³⁷ CDS však subjekt A může libovolně koupit i v případě, že k emitovaným dluhopisům žádný vztah nemá.

¹³¹ *Hra krabice živých* [online]. lopuch.cz, [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.lopuch.cz/klub.php?klub=krabice_zivych.

¹³² *Sázka na smrt* [The Dead pool] [film]. Režie Billy BUDDY VAN HORN. USA. Warner Bros. Pictures. 1988.

¹³³ SEDLÁČEK, Jaromír. *Obligace a právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. s. 158-163.

¹³⁴ Podobný způsob hry nepochybně působí na psychiku lidí, na jejichž život je sázeno. Blíže viz 1. kapitola.

¹³⁵ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 425-431.

¹³⁶ GULLIFER, PAYNE: *Corporate finance law*:..., s. 453-470.

¹³⁷ SOBOTKOVÁ, Lucie. Diplomová práce: *Credit Default Swaps: analýza, oceňování, vývoj trhu*. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007. s. 12-14.

Tento zjednodušeně popsaný obsah CDS velmi připomíná pojistnou smlouvu. Již při počátcích CDS se především v Anglii a v USA rozběhala odborná debata, zda CDS nese znaky pojištění, a to i především proto že by v takovémto případě musel být regulován tímto smluvním typem.¹³⁸ Již v roce 1997 byla vypracována nejzásadnější analýza, ve které bylo stanoveno, že CDS nemůže být považováno za pojištění a to z několika důvodů, mimo jiné i proto že v CDS není definičním znakem pojistný zájem subjektu A na hodnotě před kterou se zajišťuje.¹³⁹ Tato právní analýza pak byla akceptována Law Commission, která se s těmito závěry ztotožnila.¹⁴⁰

I přesto se však postupem času vyskytovaly opačné názory, které lišící se znaky CDS a pojištění popíraly a především s nutností pojistného zájmu se vyrovnaly tak, že tento není definičním a nutným znakem, ale jeho nedostatek pouze způsobuje určité následky.¹⁴¹

CDS je již dlouhodobě znám i na českých trzích, debata kolem tohoto derivátu se rozběhla především v souvislosti s finanční krizí v roce 2008. Pokud jde ale o jeho srovnání s pojištěním a analýze, zda musí splňovat regulaci pojistné smlouvy a pojištění obecně, tak toto téma bylo debatováno minimálně.¹⁴² Obecně lze ale uzavřít, že pokud by v kontextu českého práva došlo k hodnocení CDS jako pojištění, muselo by splňovat dva problematické aspekty. Dle veřejnoprávní úpravy by prodávajícím subjektem (subjekt B) mohly být pouze pojišťovny a především každý jednotlivý CDS, ve kterém není objektivně shledatelný pojistný zájem, je absolutně neplatný, což by znamenalo pro finanční trh fatální následky.

Na druhou stranu pokud se dojde k opačnému závěru nebo bude situace dlouhodobě neřešena, je legitimní namítat jakýsi náznak obcházení povinností, které jsou kladeny na smluvní strany pojištění a za jejichž nedodržování jsou sankcionováni neplatností pojistné smlouvy při neexistenci pojistného zájmu, když se de facto jedná o kontrakt s obdobně vymezeným obsahem.

Stejně lze pohlížet i na jiné smluvní typy, které za určitých okolností můžou mít stejný obsah práv a povinností jako pojištění. Typicky může jít o záruku dle § 1919, dle které může zcizitel převzít záruku za jakost a zaručit se, že předmět plnění bude po určitou dobu způsobilý pro použití k ujednanému účelu a že si podrží ujednané vlastnosti.

Charakteristickými znaky záruky za jakost a pojištění a možnosti jejich prolínání se zabývalo především sdělení ČNB z prosince 2014,¹⁴³ když dle něho jsou charakteristickými znaky záruky

---

¹³⁸ BAKEŠ: *Finanční právo...*, s. 425 – 431.

¹³⁹ GULLIFER, PAYNE: *Corporate finance law...*, 453-470.

¹⁴⁰ PIHERA, Vlastimil. *Pojistné smlouvy a CDS: otázka s traskavým potenciálem*. [online] patria.cz, 3. 1. 2012 [cit. 14. 2. 2019]. Dostupné na: <<https://www.patria.cz/pravo/1980108/pojistne-smlouvy-a-cds-otazka-s-traskavym-potencialem.html>>.

¹⁴¹ JUURIKALA, Oskari. Credit Default Swaps and Insurance: Against the Potts Opinion. *Journal of International Banking Law and Regulation*, 2011, roč. 26, č. 3, s. 129-130.

¹⁴² PIHERA: *Pojistné smlouvy a CDS* [online].

¹⁴³ *Stanovisko ČNB k Rozlišení mezi pojištěním a zárukou při prodeji zboží* [online]. cnb.cz, 4. 12. 2014, [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na:

především, že záruka je poskytována prodávajícím, tedy je poskytována v souvislosti s prodejem věci a vyplývá z povinnosti dodat věc řádně, tj. bez vad a v ujednané jakosti. Přičemž plněním je oprava věci, výměna věci, sleva z kupní ceny nebo odstoupení od smlouvy a vrácení kupní ceny. Dále záruka představuje slib, že věc předaná při plnění primárního dluhu má určité vlastnosti a způsobilost k užití nejen v době předání, ale že si je i po určitou následnou dobu udrží. Záruka též nekryje vady vzniklé na věci z důvodu vnější události, pokud tato vada nemá původ nebo nesouvisí s vlastnostmi nebo jakostí výrobku (§ 1919 OZ).¹⁴⁴

Mezi znaky pojištění naopak patří, že vzniká na základě pojistné smlouvy s pojistitelem, který nemusí mít a obvykle nemá žádnou vazbu s prodávajícím nebo výrobcem, pojištění nevyplývá z plnění povinnosti dodat věc řádně. Pojištění typicky kryje nahodilé škody vzniklé na věci z důvodu vnější události (poškození vlivem vnějších sil, krádež atp.) vyplacením pojistného plnění s určitými výjimkami ve formě výluk z pojištění.¹⁴⁵ Jednotlivé definiční body, kterými je poukazováno na rozdíly právě mezi pojištěním a zárukou však lze podrobit kritickými poznámkami. Předně je nutné podotknout, že záruka za jakost nemusí být nutně spojena pouze s prodejem věci. Tento institut je naopak možné vázat v podstatě na jakékoliv plnění (viz § 1919). Dále je taktéž nutné upozornit, že není možné jednoduše uzavírat, že pojistitel nemá vazbu s prodávajícím nebo výrobcem. Dle nové úpravy může být pojistitel prakticky kdokoliv a na platnost smlouvy to nemá vliv. Jako zásadní bod rozdílných znaků se však jeví samotný obsah vzniklého závazku a jeho vymezení, tedy krytí škod vzniklé vnější událostí (pojištění) a závazek že věc si plnění si po určitou dobu udrží smluvně ujednané vlastnosti (záruka). K tomu, abychom tenhle rozdíl mohli v konkrétních situacích lépe určit, musíme sledovat právě zájem stran.

V samotném sdělení je dále uveden aplikační příklad, u něhož je samotné určení, zda se jedná o pojištění či o záruku problematické. Ten spočívá v tom, že osoba, která je součástí téhož koncernu jako prodávající automobilu, poskytuje za úplatu prodlouženou záruku, která mimo jiné pokrývá i riziko krádeže automobilu, kdy má vlastník nárok na plnění ve výši kupní ceny. Samotné sdělení uzavírá, že v tomto případě má zcizitel ekonomický zájem na prodeji vozů, jichž se záruka týká. V rozsahu, který má původ ve vadách automobilu, by se o záruku pravděpodobně jednalo, naopak pokrývající riziko krádeže však nelze za záruku považovat a pravděpodobně naplní znaky pojištění. Krádež automobilu nepochybně představuje vnější událost, která nemá s vlastnostmi plnění žádný vztah, taktéž zájem kupujícího bude směřovat k nahrazení škody vzniklé krádeží nikoliv k tomu, aby si automobil udržel po určitou dobu sjeďnané vlastnosti.¹⁴⁶

---

https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/faq/stanoviska_a_odpovedi/pdf/rozliseni_mezi_pojis_tenim_a_zarukou.pdf.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

Tento příklad jasně znázorňuje veškeré možné prolínání se tzv. definičních znaků jednotlivých institutů. V tomto případě bude obsah „záruky“ spíše pojištěním bez ohledu na to jak bude nazván a opět se nabízí obdobná otázka jak v případě CDS. Zda bude nutné aplikovat veškeré pojistné regulace, či dovolíme jakési obcházení, byť zde naopak od CDS by dovození pojistného zájmu ve většině případů nemělo být problematické.

4 Důsledky neexistence pojistného zájmu

Důležitost a nutnost zkoumat v pojistné smlouvě pojistný zájem spočívá ve fatálních následcích jeho neexistence, jež jsou v NOZ stanoveny v § 2764 a 2765. Základní premisou je, že pokud v době vzniku respektive účinnosti pojistné smlouvy nebyl na straně pojistníka pojistný zájem, smlouva je neplatná. Pokud sice v této době tento shledatelný byl, nicméně později zanikl, pojištění zaniká.

Zákon tedy rozlišuje v jednotlivých etapách existence pojistné smlouvy a dle těchto rozdílů také stanovuje rozdílné následky, zánik pojištění a neplatnost pojistné smlouvy. Tento rozdíl hraje za určitých okolností roli mimo jiné i v následném vyrovnání smluvním stran. Ačkoliv se na první pohled zdá, že daná pravidla jsou jasná, při bližším zkoumání mohou vznikat interpretační nejasnosti.

4.1 Neplatnost pojistné smlouvy dle § 2764

Důležitým mezníkem pro rozlišení jestli dojde k zániku pojištění nebo neplatnosti pojistné smlouvy je samotný vznik pojištění, to může vzniknout pouze za předpokladu existence pojistného zájmu. Ze zákona však již není zcela zřejmé, zda zájem musí existovat již v době uzavření smlouvy nebo až následně se vznikem pojištění, čemuž by napovídala především možnost pojištění budoucího pojistného zájmu v § 2763, dle kterého je pojistný zájem rozhodný až v okamžiku vzniku pojištění. Zajímavostí však u budoucího pojistného zájmu je, že dle zákona je možné ho využít pouze u pojištění majetku.

Dále zákon rozlišuje mezi vědomostí jednotlivých smluvních stran při uzavírání smlouvy o tom, zda u pojistníka skutečně pojistný zájem existuje. To se pak odráží v tom, zda je smlouva považována za relativně, či absolutně neplatnou. Problém však může činit otázka, zda jsou veškeré možnosti pokryty zákonem a pokud ne, jak v takové situaci postupovat, zda je možné smlouvu bez dalšího považovat za neplatnou, či bude nutné dojít k jinému řešení.

4.1.1 Prvotní časový okamžik, kdy je pojistný zájem již nutný

V § 2764 odst. 1 je stanoveno, že pokud neměl zájemce o pojištění (později pojistník) pojistný zájem a pojistitel o tom při uzavření smlouvy věděl nebo musel vědět, je smlouva neplatná. V § 2764 odst. 2 pak pokud pojistil pojistník vědomě neexistující pojistný zájem, ale pojistitel o tom nevěděl ani nemohl vědět, je smlouva neplatná. Z dané dikce vyplývá, že rozhodné bylo při uzavírání smlouvy, zda jednotlivé strany věděly o neexistenci zájmu na straně pojistníka. Nicméně otázkou zůstává, ke kterému okamžiku tento zájem již musel existovat. Již při uzavírání smlouvy? V době uzavření smlouvy, či dokonce až se vznikem pojištění?

Již v zákoně o pojistné smlouvě z roku 1917 a velmi podobně následně z roku 1934 bylo v § 63 stanoveno, že pojistná smlouva zaniká, není-li v době kdy se počíná pojištění, zájmu na pojištění nebo pomine-li tento zájem potom, kdy se započalo pojištění. Z toho jasně vyplývá, že se jednak nerozlišovalo v daných okamžicích mezi neplatností a zánikem pojištění a jednak, že důležitý prvotní okamžik byl až počátek pojištění nikoliv uzavření smlouvy.¹⁴⁷ Je však nutné podotknout, že to mělo i své opodstatnění, tedy zákon nestanovoval pojistný zájem jakožto podmínku platnosti pojistné smlouvy ale pouze existenci pojištění.¹⁴⁸

Podobně je dnes tento problém řešen v § 80 VVG, podle kterého nemusí pojistník platit pojistné, pokud není dán na počátku pojištění pojistný zájem. Dále pokud pojistný zájem odpadne během pojištění, má pojistitel nárok na pojistné do doby, než se o tomto důvodu dozví. Neplatnost pojistné smlouvy je dána, pouze pokud pojistník uzavřením pojistné smlouvy měl v úmyslu získat protiprávní finanční výhodu. Tato doktrína tedy také obecně stojí na zániku pojištění neexistencí pojistného zájmu s výše zmíněnou výjimkou a je tedy taktéž nutné, aby pojistný zájem existoval v době vzniku pojištění.¹⁴⁹

Pokud jde o nutnost pojistného zájmu v konkrétním časovém okamžiku dle anglického práva, řešení se opět dělí dle jednotlivých typů a úprav. V námořním pojištění je rozhodující okamžik vzniku škody, není tedy důležité, jestli pojistník měl pojistný zájem v době uzavření smlouvy či až při vzniku pojištění.¹⁵⁰ V životním pojištění sice není konkrétní časový okamžik stanoven v Life Assurance Act 1774, ale judikaturou je dovozeno, že doba existence pojistného zájmu pro vznik a platnost pojistné smlouvy je v době uzavření (Pro srovnání: *Dalby v India and London Life Assurance Company* a *Turnbull & Co v Scottish Provident Institution*). Oproti kontinentální úpravě je ale nezvyklé, že tento okamžik jako rozhodný zůstává jediným. Tedy není nutné, aby pojistný zájem byl zachován po celou dobu pojištění nebo aby existoval alespoň v době pojistné události,¹⁵¹ proto je tedy prakticky možné, aby pojistník disponující pojistným zájmem uzavřel pojistnou smlouvu, a nic mu nebrání, aby poté s pojistkou volně obchodoval, jelikož případnému nabyvateli je umožněno, ačkoliv nemá na předmětu pojištění pojistný zájem, v případě pojistné události platně vyinkasovat pojistné plnění.¹⁵²

Vzhledem k dikci zákona, kde je zkoumáno, zda pojistný zájem existoval v době uzavření smlouvy a rozdílné následky neexistence v době uzavírání smlouvy. Tedy neplatnost smlouvy a případného odpadnutí zájmu po dobu pojištění, což se rovná zániku pojištění, se nabízí závěr, dle

---

¹⁴⁷ RÓNA, Bartolomej. *Komentár čsl. práva poisťovnícstva: (hlavne zákona o poisťnej smluve č. 145/1934)*. Košice: Vlastný náklad autorov, 1934. s. 179-197.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ DEUTSCH, IVERSEN: *Versicherungsvertragsrecht...*, s. 155-159.

¹⁵⁰ LAW COMMISSION: *Insurance Contract Law. Post Contract ...*, s. 110-111.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² ŠIMEK: *Vývoj doktríny...*, s. 167-168.

kterého je nutné mít pojistný zájem již v době uzavírání smlouvy. To lze podepřít také dalšími argumenty, především nejistou situací, ve které by se ocitly smluvní strany po uzavření smlouvy, když by samy až do vzniku pojištění nevěděly, zda je smlouva platná či ne.¹⁵³ Stejně tak je dovozována neplatnost smlouvy při neexistenci pojistného zájmu v době uzavírání v důvodové zprávě.¹⁵⁴ Dle těchto závěrů by pak znamenalo, že výjimku z tohoto pravidla tvoří § 2763, jelikož stanovuje možnost pojistit budoucí pojistný zájem, tedy uzavřít pojistnou smlouvu na pojistný zájem, který vznikne teprve v budoucnu. Pojistník nemá povinnost platit pojistné až do doby než onen pojistný zájem nabude, tímto momentem také vzniká pojištění. V případě, že pojistník ve stanovené době zájem nezíská, nezpůsobuje to neplatnost pojistné smlouvy, ale pouze to že pojištění na základě této smlouvy nevzniklo (srov. Rozhodnutí NS ze dne 21. 11. 1931, sp. zn. Rv I 1448/30). Jde tedy o stav, kdy neexistence pojistného zájmu při uzavření pojistné smlouvy nezpůsobuje její neplatnost. Pravidlo stanovené § 2763 vychází z ustanovení § 2482 quebeckého občanského zákoníku, v němž je taktéž dovoleno uzavřít pojistnou smlouvu na budoucí pojistný zájem pouze při pojištění majetku. Je však otázkou, proč by se obdobné pravidlo nemohlo dovodit i v rámci životního pojištění. Například snoubenci v rámci předmanželské smlouvy uzavřou i životní pojištění na život manžela A, pojistníkem je manžel B. Pojištění má dle smlouvy vzniknout okamžikem svatby. Je takováto smlouva neplatná, protože v době uzavření nebyl dán pojistný zájem? Strany to přitom věděly, a proto stanovily vznik pojištění k datu, kdy pojistný zájem bude existovat.

Vzhledem k této absurdní situaci je nutné se zabývat samotným smyslem a důsledky závěru o nutnosti pojistného zájmu již při uzavření smlouvy. K těmto závěrům vede především dikce zákona. Nicméně nabízí se otázka, proč by měla být pojistná smlouva neplatná v době uzavření, když účinnost a vznik pojištění má nastat později, například v době kdy již pojistný zájem pojistník mít bude. Jde přece v první řadě o to, aby pojistnou smlouvou pojistník dosáhl pojistné ochrany svého zájmu, jež může logicky nastat až se vznikem pojištění a aby strany realizovaly svou vůli. Logicky tak institut pojistného zájmu má bránit vzniku pojištění, kde pojistník nebude mít žádnou potřebu ochrany před pojistnou událostí nikoliv proti uzavírání pojistných smluv. V této otázce by měl dostat přednost zájem na zachování pojištění a pojistný zájem by měl být poprvé nutný až při účinnosti samotné smlouvy respektive při vzniku pojištění. Nikoliv samotným uzavřením smlouvy.¹⁵⁵

---

¹⁵³ HAAS IN ŠVESTKA: *Občanský zákoník...*, s. 444-446.

¹⁵⁴ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 882-885.

¹⁵⁵ Opačně:

DUCHÁČOVÁ, Eva. *Pojištění a pojišťovnictví*. Praha: Ekopress, 2015. s. 248.

4.1.2 Stanovení neplatnosti

Jak již bylo rozebráno, NOZ stanovuje velmi zásadní následky neexistence pojistného zájmu v návaznosti na okamžik této neexistence buďto neplatnost smlouvy, nebo zánik již vzniklého pojištění. Jde tedy o vůbec nejsilnější možný následek v soukromém právu.

V návaznosti na již naznačené otázky především u podkapitol zabývajících se sázkou, hrou a CDS je však v souvislosti s neplatností nutné nastolit otázku posouzení smlouvy bez zájmu jako jinou smlouvu, která by i tak následně zůstala platná.

V první řadě je nutné konstatovat, že úprava pojistné zájmu v NOZ se přiklání spíše k závěrům Juurikkaly (kapitola 3.3). Tedy pojistný zájem není definiční znak, bez kterého se nejedná o pojištění, ale pouze způsobuje následky. Je tedy nutné v první řadě uzavřít, že v případě neexistence zájmu nelze považovat smlouvu automaticky za jiný smluvní typ, ačkoliv ponese jeho znaky. To ovšem nebrání tomu, abychom tak za určitých okolností i přesto dovodit mohli (viz 3.3). Je samozřejmě nutné, aby vůle stran směřovala k uzavření právě například sázky a především k následkům z toho plynoucích. Ve většině případů, ale skutečně bude vůle směřovat k uzavření pojistné smlouvy, nicméně bez pojistného zájmu, ať už vědomě nebo nevědomě. V takovýchto situacích je pak ale dále nutné se zabývat otázkou konverze tohoto právního jednání ve smyslu § 575.

V tomto případě tedy víme, že strany chtěly uzavřít pojistnou smlouvu, která by se ale z důvodu nedostatku zájmu stala neplatnou. Nicméně jsme schopni dovodit jaké následky strany při uzavření této smlouvy zamýšlely vyvolat, potom bychom měli toto právní jednání posoudit jako jinou smlouvu, která bude platná a s jejímž obsahem budou spojeny obdobné následky.¹⁵⁶ Pro příklad strany uzavřely smlouvu, kterou označily jako pojistnou, jejím obsahem bylo ale spíše spekulativní investování než ochrana zájmu pojistníka před škodnou událostí. Během trvání závazku z této smlouvy bylo pojistné ze strany pojistníka investováno do různých podílových fondů. Později je o této smlouvě rozhodnuto jako o absolutně neplatné a strany si mají vrátit své plnění na základě bezdůvodného obohacení (velice obdobná situace jako u výše popsaného investičního pojištění). Představme si ale, že investované pojistné se mnohonásobně zvětšilo. Na základě výše popsané situace by to nemělo vliv a pojistník by vyinkasoval pouze zaplacené pojistné. Nicméně k jakým následkům směřovala vůle stran při uzavření takovéto smlouvy? Nepochybně k ukládání peněz do určitých fondů s nadějí, že v určitý časový okamžik se tyto prostředky dobře zhodnotí a tato částka bude pojistníkovi nebo oprávněné osobě vyplacena. Měli bychom tedy tuto smlouvu pomocí konverze „přeměnit“ v investiční a to třeba i inominátní smlouvu, bez ohledu na výhodnost pro spotřebitele ale především s ohledem, zda bylo dosaženo toho, co si strany

¹⁵⁶ MELZER, TÉGL. *Občanský zákoník III. Svazek...*, s. 699 – 700.

představovaly.¹⁵⁷ Pokud bychom ani k tomuto postupně dojít nemohli, nezbývalo by než posoudit cestou *ultima ratio* pojistnou smlouvu jako neplatnou pro nedostatek pojistného zájmu.

V zákoně o pojistné smlouvě z roku 2004 následek neexistence pojistné smlouvy obsažen vůbec nebyl, a to přestože dle původní koncepce mělo pojištění zánikem pojistného zájmu ex lege zanikat. Protože však nebylo zřejmé, jak se bude tato podmínka prokazovat, byl text tohoto ustanovení v průběhu legislativního procesu vypuštěn a následně byla judikaturou dovozována neplatnost pojistné smlouvy pro rozpor s dobrými mravy.¹⁵⁸ Tento stav byl však dlouhodobě kritizován, jelikož institut dobrých mravů představuje obecnou zásadu soukromého práva, kdežto pojistný zájem je především speciální pojem pojišťovnictví, jež by měl definovat pojistnou smlouvu. Není zákonitě, že každá pojistná smlouva uzavřená bez pojistného zájmu je automaticky v rozporu s dobrými mravy.¹⁵⁹

V § 2764 je uvedeno, že neměl-li zájemce pojistný zájem a pojistitel o tom věděl nebo musel vědět, je smlouva neplatná. Důležitá je v tomto případě pouze vědomost pojistitele, nikoliv pojistníka respektive zájemce o pojištění. V tomto případě se jednotně dovozuje absolutní neplatnost.¹⁶⁰ Zákon počítá s tím, že pro případ nejednání pojistitele s odbornou péčí a nedostatečným zabýváním se pojistným zájmem na straně pojistníka, znamená to pro něj horší následky, jelikož v tomto případě si strany musí vrátit vše, co si navzájem plnily z titulu bezdůvodného obohacení. Naopak v případě, že pojistitel dostatečně zkoumal pojistný zájem pojistníka a při kontrakčním procesu nevěděl ani nemusel vědět o jeho nedostatku, má nárok na veškeré pojistné do doby, než se o daném nedostatku dozvěděl, to jen ovšem za předpokladu, že zároveň tento zájem pojistník vědomě pojistil. Jinými slovy, pokud pojistník pojistil zájem, o kterém nevěděl, že neexistuje, ale pojistitel to věděl nebo vědět měl, je smlouva absolutně neplatná. Pokud pojistník o neexistenci věděl, ale pojistitel nevěděl a vědět nemusel, je smlouva relativně neplatná a pojistiteli náleží pojistné. Otázkou však zůstává co se situací, kdy ani jedna strana o neexistenci pojistného zájmu v dané situaci nevěděla nebo vědět nemusela. Takovou situaci si lze představit např. ve chvíli, kdy zemře rodič, který měl velké množství nemovitostí. V pozůstalostním řízení je rozhodnuto, že vymezenou část těchto nemovitostí nabývá do svého vlastnictví dědic A, zbylou vymezenou část pak dědic B, při zápisu do katastru však dojde k chybě. Jako vlastník části nemovitostí, jenž nabyl A je zapsán B. Ten, aniž by situaci zkoumal, nechá nemovitosti okamžitě pojistit, jejich vlastnictví dokládá výpisem z katastru nemovitostí. Pojistitel plní podmínku dle § 2764 odst. 2 na základě materiální publicity veřejného seznamu dle § 980 odst. 2. Nicméně de iure

---

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ BOHMAN, WAWERKOVÁ: *Zákon o pojistné smlouvě...*, s. 33.

¹⁵⁹ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 882-885.

¹⁶⁰ RŮŽIČKA In PETROV: *Občanský zákoník...*, s. 2728-2729.

pojistník vlastníkem není a v některých případech by se i velmi těžko dovodil pojistný zájem jinak. Je tedy tato smlouva neplatná? Této problematice si všímá i Jandová,¹⁶¹ když uzavírá, že taková smlouva je neplatná, jelikož absentuje pojistný zájem, ačkoliv připouští, že je třeba zkoumat každou konkrétní situaci individuálně a posoudit je i s ohledem na dobré mravy.¹⁶²

Pokud bychom ve výše popsaném případě řekli, že jelikož není výslovně stanovena neplatnost, protože ani jedna ze stran neví o nedostatku pojistného zájmu a úplně bychom zde od nutnosti zájmu odhlédli, museli bychom smlouvu zkoumat z pohledu omylu obou stran. Nicméně ještě před zkoumáním omylu a případné neplatnosti z tohoto důvodu, je nutné zopakovat případné následky. Kdyby došlo k pojistné události a nemovitosti, které nebyly ve vlastnictví pojistníka byly zničeny, ten by vyinkasoval pojistnou částku za věc, ke které neměl de iure žádný právní, ekonomický ani jiný vztah. Obecně by se tato situace dala zahrnout jako rozpornou s dobrými mravy. Nicméně jak plyne především z důvodové zprávy, dobré mravy představují nejobecnější kategorii soukromého práva, kterou je vhodné upřesnit, anebo lépe vyjádřeno, nahradit konkrétnějším pojmem (pojistným zájem).¹⁶³ Popsaný nedostatek je nutné považovat za určitou mezeru v zákoně, která není vytvořena záměrně, jelikož skutečným cílem zákonodárce bylo postihnout všechny pojistné smlouvy bez pojistného zájmu jako neplatné. To můžeme navíc dovozovat i z další části důvodové zprávy, kde je stanoveno, že když pojistný zájem chybí od počátku, je smlouva neplatná.¹⁶⁴ Je tedy nutné tuto mezeru vyplnit konstatováním, že pojistný zájem je potřeba vždy a pokud není, jeho následkem je taktéž vždy neplatnost. Pokud se složek vědění o této absenci týká, budou hrát v jednotlivých případech roli na následné vyrovnání.¹⁶⁵

4.2 Zánik pojištění dle § 2765

Ustanovení § 2765 v podstatě duplicitně spolu s § 2810 stanovuje, že pokud byla pojistná smlouva platně uzavřena, tedy v době uzavření existoval relevantní pojistný zájem, který ale následně odpadl, pojištění tím zaniká a pojistitel má nárok na pojistné až do doby, kdy se o odpadu zájmu dozvěděl.

Zánik pojištění dle § 2765 je nutné posuzovat ve smyslu § 1908 an., jde totiž o zvláštní typ zániku závazku. Z teoretického vymezení jde o zánik závazku bez uspokojení věřitele,¹⁶⁶ tedy v případě zániku pojištění z důvodu odpadnutí pojistného zájmu nebude pojistníkovi vyplaceno

---

¹⁶¹ JANDOVIÁ: *Pojištění v novém...*, s. 30.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 882-885.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ blíže k tomu: MELZER, Filip. *Metodologie nalézáni práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 221 - 232.

¹⁶⁶ ŠILHÁN, Josef. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část. (§ 1721-2054. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 833-836.

nic. Tento následek je přijatelný především u škodového pojištění, problematičtější se opět může jevit v pojištění obnosovém (v pojištění osob viz například institut odkupného (§ 2842) a další).

Při dalším srovnání § 2764 a § 2765 a jejich možných následků je zajímavé si povšimnout, že dle § 2765 má pojistitel právo na pojistné až do doby, kdy se o zániku dozvěděl. K tomu aby měl pojistitel nárok na pojistné v případě neplatnosti smlouvy, je však třeba, aby pojistník pojistil zájem, o němž věděl, že neexistuje. Je pravděpodobné, že zákonodárce vycházel z předpokladu, že je samozřejmé, že se pojistník o skončení zájmu dozví snadněji než pojistitel.¹⁶⁷ Na rozdíl od neplatnosti kdy je i jeho povinností existenci zájmu zkoumat.

Se zánikem pojištění dle § 2765 však nejzásadnější otázka nastává v souvislosti s § 2812, totiž problematika jejich vzájemné aplikace¹⁶⁸ a určení rozhodného časového okamžiku zániku pojištění. Ustanovení § 2812 stanovuje, že pojištění změnou vlastnictví nebo spoluvlastnictví pojištěného majetku nezaniká, zanikne až dnem oznámení této změny pojistiteli.

Z podstaty pojistného zájmu nezpůsobuje automaticky změna vlastnického práva k věci odpadnutí. Nicméně v praxi bude ve velké části případů docházet k vzájemnému střetu těchto ustanovení (shodně Haas). Nejvíce se touto otázkou zabýval právě Haas, když nastiňuje dvě možná řešení. První, bude použito derogační pravidlo a použije se speciální úprava o zániku ve škodovém pojištění, k čemuž se sám přiklání. Jako druhou možnost nabízí aplikaci obou ustanovení v rozsahu, ve kterém se nepřekrývají, tedy aplikace § 2765 by připadala v úvahu ve všech případech, kdy dojde k zániku pojištění kvůli přechodu vlastnického práva a zároveň to znamená odpadnutí pojistného zájmu. Ve zbylých případech, tedy když vinou přechodu vlastnického práva nedochází, bude aplikován § 2812.¹⁶⁹

Velkou roli zde hraje srovnání aplikace obou ustanovení. Je nutné poukázat na to, že při aplikaci § 2765 dochází k nutnosti platit pojistné do doby, než se pojistitel dozví o odpadnutí pojistného zájmu. V drtivé většině případů to bude do doby oznámení této informace pojistníkem (stejně jako v § 2812). Dále dle aplikace § 2812 pojištění pořád existuje a to až do doby oznámení pojistiteli. V tomto mezidobí tak může dojít k pojistné události a pojistitel by byl povinen vyplatit pojistníkovi pojistnou částku, nicméně vzhledem k tomu že by zde musela být prokázána škoda, respektive výše pojistné hodnoty, tato by byla neexistující, nulová. Proto lze zjednodušeně uzavřít, že následky aplikace obou ustanovení jsou prakticky totožné a není tedy nutné vést debatu nad aplikačním výběrem.¹⁷⁰ Nicméně vzhledem k právní jistotě smluvních stran se jeví vhodnější uzavřít, že pojištění zaniká přímo zánikem pojistného zájmu. Tedy přednostní aplikace § 2765.

---

¹⁶⁷ JANDOVÁ: *Pojištění v novém...*, s 31.

¹⁶⁸ BOHMAN, WAWERKOVÁ In HULMÁK: *Občanský zákoník VI...*, s. 1309.

¹⁶⁹ HAAS In ŠVESTKA: *Občanský zákoník...*, s. 612-615.

¹⁷⁰ Opačně:

KARFÍKOVÁ, Marie a kol. *Pojišťovací právo*. Praha: Leges, 2018. s. 308-309.

Závěr

Jak bychom tedy vyřešili situaci z filmu *Pojistka smrti*¹⁷¹ nastíněnou v úvodu? Dle dnešní úpravy bychom z několika důvodů zájem museli dovodit. V NOZ je s pojistným zájmem pracováno jako se skutkovým pojmem, který je definován osobou, jejíž zájem je obsahem smlouvy a objektivním vztahem k samotnému předmětu pojištění. Z práce vychází, že požadavek aby měl pojistný zájem pojistník, je nutné vykládat tak, že postačí i pokud pojistník pojistí zájem jiné osoby, když tato osoba a její zájem jsou dostatečně identifikované. To je pak velice důležité pro vyřešení vztahu pojistného zájmu a podmínek dle § 2767.

Vztah pojistného zájmu a podmínek dle pojištění cizího pojistného nebezpečí (§ 2767) není možné vykládat jako konkurující si pravidla, ale naopak jako pravidla vzájemně se doplňující v případě pojištění cizího pojistného zájmu. Právě § 2767 a také § 2768 doplňují podmínky v případě určení osoby, která má vyinkasovat pojistné plnění. V první řadě je nutné podotknout, že ve škodovém pojištění, kde je možné určit pojistnou hodnotu (aktivenversicherung) je za samotnou hodnotu, která je předmětem pojištění dovodit samotný pojistný zájem, který je pojišťován. To se pak odráží v tom, že tato osoba se stává pojištěným, kterým pak není vlastník nemovitosti, ale například zástavní věřitel, jehož zájem se pojišťuje. Dle toho pak mohou vzniknout tyto situace:

- 1) Obsahem smlouvy je zájem pojistníka, plnění má inkasovat třetí osoba, v tomto postačí souhlas pojistníka, ten je zároveň i pojištěný (2768)
- 2) Obsahem smlouvy je zájem třetí osoby (pojištěný), ta má taktéž vyinkasovat plnění, zde bude postačovat, pokud s tím třetí osoba bude souhlasit (2768)
- 3) Obsahem smlouvy je zájem třetí osoby (pojištěný), plnění má vyinkasovat pojistník, opět postačí souhlas třetí osoby (2767)
- 4) Obsahem smlouvy je zájem osoba A (pojištěný), smlouvu uzavřel pojistník a plnění má vyinkasovat osoba C. V tomto případě bude stačit, pokud dá souhlas s plněním ve prospěch osoby C jakožto pojištěný (§ 2768 odst. 2 a § 2767)

V ostatních typech pojištění bude toto schéma velice podobné, jen s tím rozdílem, že pojištěným tu nejspíš vždy bude osoba, která je vlastníkem majetku (obnosové majetkové pojištění) nebo osoba, jejíž zdraví nebo život je pojišťován (zde však speciální úprava v § 2826 an.), jelikož zde nemůžeme dovodit zájem jako předmět pojištění.

K vyřešení popsaného případu bychom tak museli postupovat dle obecných ustanovení (§ 6 NOZ), jelikož u manželky bychom nenašli pouze psychologický zájem na manželově životě (chtěla, aby zemřel), který ale z teorie pojistného zájmu není rozhodující. Navíc byli manželé, tedy

---

¹⁷¹ *Pojistka smrti* [Double indemnity] [film]. Režie Billy WILDER. USA. Paramount Pictures. 1944.

příbuzní a dle § 2762 odst. 1 nastupuje domněnka existence pojistného zájmu. Čímž se dostáváme k druhému případu, který byl nastíněn v úvodu, tedy uzavření životního pojištění na manželův život a následný rozvod.

Životní pojištění lze dle § 2833 uzavřít pouze jako obnosové. Je nutné podotknout, že právě v tomto typu pojištění v jiných kontinentálních úpravách a ani dříve na našem území pracováno nebylo. Pojistný zájem byl dlouho vnímán jako abstraktní vyjádření pojistné hodnoty, kterou lze určit pouze u škodového pojištění. Nicméně dle dnešní úpravy se podmínka pojistného zájmu vztahuje na všechny typy pojištění a právě pro obnosové je důležitý § 2762. Zde jsou stanoveny podmínky, dle kterých se má za to, že pojistný zájem bude dán. V případě pojištění osob jde o vztah vyplývající z příbuzenství nebo o vztah podmíněn prospěchem ze zachování cizího života nebo nepospěchem z jeho ztráty. Tyto podmínky je pak nutné aplikovat právě na životní pojištění (obnosové). Pokud bude pojišťován cizí život v rámci příbuzenství, je nutné, aby byla judikatorně tato skupina zúžena. Tedy aby bylo určeno, v jakých příbuzenských vztazích je ještě myslitelné pojištění jiného života. Pokud jde o vztahy vyplývající z prospěchu respektive nevýhody, je nutné, aby vzhledem k tomu že v obnosovém pojištění neexistuje pojistná hodnota, nebyla pojistná částka značně disproporční právě s možným prospěchem či nevýhodou, která by pojistníkovi vznikla. To by totiž vedlo k různému spekulativnímu chování a tomu by právě pojistný zájem měl zamezovat. Stejně tak to bude v případě majetkového pojištění, které je uzavíráno jako obnosové. Zde by hodnota možné přímé majetkové újmy, podmínka dle § 2762 odst. 2, opět neměla být značně disproporční s pojistnou částkou.

Z daného tedy vyplývá, že při rozvodu manželů odpadá vyvratitelná domněnka příbuzenství dle § 2762 odst. 1, v tom případě je pak nutné zkoumat, zda existuje nějaký prospěch z pokračování či nevýhoda z nepokračování života. Toto by mělo být vykládáno především v ekonomickém smyslu. Tedy pokud by byl bývalý manžel dále nějak finančně závislý na druhém (např. § 760 an.). Pokud bychom došli k závěru, že žádná takováto potřeba není, museli bychom uzavřít, že pojistný zájem odpadl a pojištění tím tak zaniklo. To je totiž jeden z následků neexistence pojistného zájmu. NOZ stanovuje dvě fáze, ve kterých musí být pojistný zájem a v obou stanovuje jiný následek při neexistenci.

Předně pokud v době uzavírání pojištění pojistný zájem není, je smlouva neplatná. Přitom pojem uzavírání pojištění je nutné vykládat tak, že tato podmínka je nutná až se vznikem pojištění, respektive účinností smlouvy, ačkoliv gramatickým výkladem bychom pravděpodobně došli k opačnému závěru. V tomto případě musí dostat přednost zájem stran na zachování pojištění, jejich vůle být vázání smlouvu až její účinností a samozřejmě také smysl samotného pojistného zájmu. Smyslem pojistného zájmu je spíše zamezit vzniku pojištění, kde není pojistný zájem, než

uzavírání smluv, v nichž například pojistný zájem v době uzavření není, ale strany ví, že v době účinnosti dané smlouvy již pojistný zájem mít budou. V případě že pojištění platně vznikne a pojistný zájem následně odpadne, stanovuje NOZ jako následek zánik pojištění. Jako zajímavá otázka se zde, v souvislosti se zásadou NOZ spíše platných smluv a s otázkou různých jiných smluv, které v konkrétních příkladech můžou být zaměňovány právě s pojištěním (sázka, hra, záruka, CDS, investiční životní pojištění), jeví, nakolik a případně jak obecné závěry o neplatnosti korigovat právě ve prospěch platnosti.

V první řadě je nutné konstatovat, že dle NOZ pojistný zájem není definiční znak, bez jehož existence se nejedná o pojištění, tato neexistence pouze způsobuje následky. Smlouvu tedy nelze automaticky považovat za jiný smluvní typ. K tomu je nutné, aby vůle stran směřovala k uzavření právě například sázky a především k následkům z toho plynoucích (§ 555). Ve většině případů ale skutečně bude vůle směřovat k uzavření pojistné smlouvy nicméně bez pojistného zájmu. V takovýchto situacích se pak nabízí možnost konverze ve smyslu § 575. Víme tedy například, že strany chtěly uzavřít pojistnou smlouvu, která by se ale z důvodu nedostatku zájmu stala neplatnou. Nicméně jsme schopni dovodit jaké následky strany při uzavření této smlouvy zamýšlely vyvolat, potom bychom měli toto právní jednání „přeměnit“ na jiné (platné) právní jednání, s jejímž obsahem budou spojeny obdobné následky. Pokud bychom ani k tomuto postupně dojít nemohli, nezbývalo by než posoudit cestou *ultima ratio* pojistnou smlouvu jako neplatnou pro nedostatek pojistného zájmu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie, sborníky, komentáře

- RAJCHL, Jiří a kol. *Právní aspekty hazardních her*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 480 s.
- LAW COMMISSION. *Insurance Contract Law: Post Contract Duties and other Issues*. London: The Stationery Office, 2011. 246 s.
- STEMPEL, Jeffrey a kol.: *Principles of Insurance Law*. 4. vydání. New York: LexisNexis, 2012. 1392 s.
- CLARK, Geoffrey. *Betting on Lives: The Culture of Life Insurance in England 1695 – 1775*. Manchester: Manchester University Press, 1999. 220 s.
- JERRY, H. Robert, RICHMOND, R. Douglas. *Understanding Insurance Law*. 5. vydání. New York: LexisNexis. 2012, 1104 s.
- SCHELE, Karel, HRADEC, Milan. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2006. 122 s.
- HERMAN-OTAVSKÝ, Karel. *Soukromé pojišťovací právo československé podle zákona z 23. prosince 1917*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1921. 331 s.
- VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha: CODEX Bohemia, 1996. 601 s.
- HORN, Josef. *Pojistné právo: zákon ze dne 3. července 1934 čís. 145 Sb. z. a n. o pojistné smlouvě, pojistné regulativy, zákon ze dne 11. července 1934, čís. 147, Sb. z. a n. o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny a ostatní ustanovení souvislá s právem pojistným s vysvětlivkami, srovnávacími statěmi a rozhodnutími nejvyšších stolic*. Praha: V. Linhart, 1934. 846 s.
- KAŠPÁREK, Mikuláš. *O uzavření smlouvy pojišťovací podle práva československého: se zvláštním zřetelem ku právu švýcarskému, německému a ku francouzské osnově zákona o smlouvě pojišťovací*. Brno: Barvič & Novotný, 1920. 68 s.
- DEUTSCH, Erwin. IVERSEN, Thore. *Versicherungsvertragsrecht*. 7. vydání, Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 2015. 356 s.
- WOLFF, Robert. *Die Lebensversicherung: Grundlagen und Praxis*. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 2016. 324 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.
- GULLIFER, Louise, PAYNE, Jennifer. *Corporate finance law: Principles and Policy*. 2. vydání, London: Hart Publishing, 2015. 936 s.

- KARFÍKOVÁ, Marie a kol. *Pojišťovací právo*. 2. vydání, Praha: Leges, 2018. 440 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2011. 440 s.
- DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Pojištění a pojišťovnictví*. 2. vydání. Praha: Ekopress, 2015. 306 s.
- RÓNA, Bartolomej. *Komentár čl. práva poisťovacieho: (hlavne zákona o poisťnej smluve č. 145/1934)*. Košice: Vlastný náklad autorov, 1934. 495 s.
- BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 552 s.
- SEDLÁČEK, Jaromír. *Obligační právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 980 s.
- JANDA, Josef. *Spořit nebo investovat?* Praha: Grada, 2011. 168 s.
- ŠIMEK, Robert. Vývoj doktríny pojistného zájmu. In VÍČAROVÁ HEFNEROVÁ, Hana, MADLEŇÁKOVÁ, Lucia (ed). *Právo v proměnách času-10 let debatování mladých právníků*. Praha: Nakladatelství Leges, 2017. 336 s.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část. (§ 1721-2054. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2014. 1344 s.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část. (§ 2055-3014. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2014. 2046 s.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Občanský zákoník Velký komentář I. svazek § 1 - 117 Obecná ustanovení*. Praha: Nakladatelství Leges. 2013. 720 s.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Občanský zákoník Velký komentář § 419-654: Svazek III. Věci a právní skutečnosti*. Praha: Leges, 2014. 1264 s.
- JANDOVÁ, Lucie a kol. *Pojištění v novém občanském zákoníku. Komentář. § 2756 – 2872*. Praha. C. H. Beck, 2014. 376 s.
- PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017. 3053 s.
- ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek VI (relativní majetková práva 2. část)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1516 s.
- PRAŽÁK, Zbyněk a kol. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku Komentář ke § 1721 – 2893 podle stavu ke 1. 4. 2017 ve znění zákona č. 460/2016 Sb.* Praha: Leges, 2017. 1696 s.
- BOHMAN, Ludvík., WAWERKOVÁ, Magdalena. *Zákon o pojistné smlouvě. Komentář*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009. 335 s.
- SCHWINTOWSKI, Hans-Peter, BRÖMMELMEYER, Christoph. *Praxiskommentar zum Versicherungsvertragsrecht*. 3. vydání, Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 2017. 2696 s.

- FUHRER, Stephen. Vom Gegenstand der Versicherung. In FUHRER, Stephen (ed). *Schweizerische Gesellschaft für Haftpflicht- und Versicherungsrecht. Festschrift zum fünfzigjährigen Bestehen*. Zürich: Schulthess Verlag, 2010. 760 s.

Kvalifikační práce:

- SOBOTKOVÁ, L., Diplomová práce: *Credit Default Swaps: analýza, oceňování, vývoj trhu*. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007. 69 s.

Odborné časopisy

- JUURIKALA, Oskari. Credit Default Swaps and Insurance: Against the Potts Opinion. *Journal of International Banking Law and Regulation*, 2011, roč. 26, č. 3, s. 128-132.
- KUBÁŇ, Drahomír. Pojistný zájem jako základní kámen pojištění. *Pojistný obzor*, 2015, roč. 92, č. 2, s. 25-28.
- MESRŠMÍD, Jaroslav. Stroj času: první dochovaná pojistná smlouva. *Pojistný obzor*, 2015, roč. 92, č. 2, s. 33 – 34.
- ŠIMEK, Robert. Právo na pojistnou sumu a možnosti určení obmysleného v soukromém pojištění – 2. část. *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 19, s. 656-683.
- PŘIKRYL, Vladimír, ČECHOVÁ, Jana. Pojistná smlouva a její základní znaky. *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 10, s. 364-370.
- KUBÁŇ, Drahomír. Ústavněprávní rámec soukromoprávních vztahů v pojištění. *Pojistné rozpravy*, 2009, roč. 88, č. 24, s. 23-34.

Právní předpisy

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění zákona č. 99/2013 Sb.
- zákon č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.
- zákon č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě.
- zákon ze dne 23. prosince 1917, z. ř. č. 501, o pojišťovací smlouvě.
- The Marine Insurance Act 1745.
- The Life Assurance Act 1774.
- The Marine Insurance Act 1788.

- The Gaming Act 1845.
- The Marine Insurance Act 1906.
- Local Government Act 1972.
- Bürgerliches Gesetzbuch, německý občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Gesetz über den Versicherungsvertrag, německý zákon o pojistné smlouvě ze dne 23. 11. 2007, ve znění pozdějších předpisů.
- Code civil du Québec

Judikatura a další rozhodnutí

- Nález FA ze dne 4. 1. 2016, evid. zn. FA/15/2016
- Rozhodnutí FA o námitkách, ze dne 24. 1. 2018, č. j. FA/SR/ZP/211/2014-3
- Rozhodnutí NS ze dne 26. 8. 2004, sp. zn. Odo 1160/2003
- Rozhodnutí NS ze dne 31. 1. 2001, sp. z. 20 Cdo 134/1999
- Rozhodnutí NS ze dne 4. ledna 2010, sp. zn. 28 Cdo 3784/2009
- Rozhodnutí NS ze dne 19. září 1931, sp. zn. Rv I 1232/30 (Vážný č. 11010)
- Rozhodnutí NS ze dne 21. 11. 1931, sp. zn. Rv I 1448/30 (Vážný č. 11180)
- Rozsudek NS ze dne 31. 12. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4115/2010
- Rozsudek NS ze dne 20. 6. 2017, č. j. 23 Cdo 4513/2016-155
- Nález ÚS ze dne 9. 10. 2018, sp. zn. IV. ÚS 3009/17
- *Hebden vs. West* (1863) 3 B&S 579
- *Lucena vs. Craufurd* (1806) 2 Bos & PNR 269
- *Halford v Kymer* 10 B. and C., 722. (1831.)
- *Harse v Pearl Life Assurance Co Ltd* 1904 1kb 558
- *Feasey vs. Sun Life Assurance Company of Canada* [2003] EWCA Civ 885
- *Rubenstein vs. Mutual Life Insurance Co. of New York* 584 F. Supp. 272 (E.D. La. 1984)
- *Dalby vs. India and London Life Assurance Company* 1854 15 CB365
- *Turnbull & Co vs. Scottish Provident Institution* SCS 27 JUL 1896

Internetové zdroje

- MONIOVÁ, Eva. *Nula na smrt, všechno na spoření. Životní pojištění, které nevydělá* [online]. idnes.cz, 25. 6. 2018 [cit. 23. 1. 2019]. Dostupné na:

https://www.idnes.cz/ekonomika/test-a-spotrebitel/investicni-zivotni-pojisteni-se-na-zhodnoceni-penez-nevyplati.A180604_120035_test_nio.

- *Sdělení ČNB k distribuce pojistné ochrany pojistníkem podle § 4 ZDP* [online]. cnb.cz, 29. 11. 2018. [cit. 12. 2. 2019]. Dostupné na: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/faq/stanoviska_a_odpovedi/pdf/distribuce_pojistne_ochrany_flotilove_pojisteni.pdf.
- PIHERA, V., *Pojistné smlouvy a CDS: otázka s traskavým potenciálem*. [online] patria.cz, 3. 1. 2012 [cit. 14. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.patria.cz/pravo/1980108/pojistne-smlouvy-a-cds-otazka-s-traskavym-potencialem.html>.
- *Stanovisko ČNB k Rozlišení mezi pojištěním a zárukou při prodeji zboží* [online]. cnb.cz, 4. 12. 2014, [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/faq/stanoviska_a_odpovedi/pdf/rozliseni_mezi_pojistenim_a_zarukou.pdf.
- LAW COMMISSION. *Insurance Contract Law Issues Paper 4 Insurable Interest*. [online]. Scotlawcom.gov.uk, 14. 1. 2008. [cit. 18. 10. 2018]. Dostupné na: https://www.scotlawcom.gov.uk/files/1812/7981/4030/cpinsurance_issue4.pdf.
- *Hra krabice živých* [online]. lopuch.cz, [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.lopuch.cz/klub.php?klub=krabice_zivych.

Filmy

- *Zítřka to roztočíme, Draboušku...!* [film]. Režie SCHULHOFF, P., Československo. 1976.
- *Sázka na smrt* [The Dead pool] [film]. Režie Billy BUDDY VAN HORN. USA. Warner Bros. Pictures. 1988.
- *Pojistka smrti* [Double indemnity] [film]. Režie Billy WILDER. USA. Paramount Pictures. 1944.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou institutu pojistného zájmu v pojistné smlouvě. Úvodní část je věnována vzniku pojistného zájmu, srovnání jeho vývoje v zemích common law, v kontinentální úpravě a neposlední řadě vývojem na našem území. Toto srovnání je pak důležité pro aplikaci obecných závěrů na úpravu pojistné zájmu v novém občanském zákoníku, čímž se pak autor ve většině práce zabývá.

Nejdůležitější část práce tvoří vymezení rozdílu při aplikaci pojistného zájmu ve škodovém a obnosovém pojištění. V rámci úpravy v novém občanském zákoníku je, co se týče obnosového pojištění, nejdůležitější otázka jak se vypořádat s nemožností chápat pojistný zájem ve smyslu pojistné hodnoty a v této souvislosti určení pojistné částky. Ve škodovém pak především otázka vztahu pojistného zájmu a pojištění cizího pojistného nebezpečí dle § 2767.

V závěru se autor zabývá následky neexistence pojistného zájmu, když dovozuje, za jakých okolností je možné korigovat závěr o neplatnosti ve prospěch platnosti a to i v souvislosti s jinými smluvními typy, které svým obsahem připomínají právě pojištění, ale pojistný zájem zde nutný není.

Abstract

The diploma thesis deals with the issue of insurable interest in the insurance contract. The introductory part is devoted to the emergence of insurable interest, comparison of its development in common law countries, continental European legal system and development in the Czech republic. This comparison is then important for the application of general conclusions on the insurable interest in the new czech Civil Code, which the author then deals with in most of the work.

The most important part of the thesis is the definition of the difference in the application of the insurable interest in the indemnity insurance and non-indemnity insurance. Within the framework of the new czech Civil Code, the most important question in terms of non-indemnity insurance is how to deal with the inability to understand the insurable interest in terms of the abstract insurance value and in this context the determination of the sum insured. In terms of indemnity insurance mainly the question of the relationship of the insurable interest and the insurance of the foreign insurance risk according to § 2767.

In conclusion, the author deals with the consequences of non-existence of insurable interest, and deduces under what circumstances it is possible to correct the conclusion on invalidity in favor of validity, even in connection with other contracts, which by their content resemble insurance, but the insurable interest is not necessary in these contracts.

Seznam klíčových slov

Pojistný zájem, pojistník, pojištěný, oprávněný z pojištěný, pojistná hodnota, obnosové pojištění, škodové pojištění, gambling, pojištění, sázka, hra, credit default swap, pojištění cizího pojistného nebezpečí,

List of keywords

Insurable interest, policyholder, insured, value of insurable interest, life insurance, indemnity insurance, non-indemnity insurance, gambling, insurance, wager, game, credit default swap, insurance of foreign insurance risk,